

Annukka Österholm
SOVITTELU SOPIMUKSIEN KOHTUULLISUUS SATAKUNNAN
SOVITTELU TOIMISTOSSA

Liiketalouden koulutusohjelma
2014

SOVITTELUSOPIMUKSIEN KOHTUULLISUUS SATAKUNNAN SOVITTELUTOIMISTOSSA

Österholm, Annukka
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Liiketalouden koulutusohjelma
Syyskuu 2014
Ohjaaja: Anttila, Seppo
Sivumäärä: 33
Liitteitä: 7

Asiasanat: Sovittelu, sopimusoikeus, rikos-asiat, riita-asiat, kohtuullistaminen, restoratiivinen oikeus

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää sovittelutoimistojen laatimia sopimusten kohtuullisuutta sekä sitä määräävää lainsäädäntöä. Tässä tutkimuksessa tarkastellaan sovitteluprosessia ja sen oikeudenmukaisuutta sekä siinä laadittua sopimusta ja sen kohtuullisuutta.

Sosiaali- ja terveysministeriö johtaa sovittelutoimistoja Suomessa. Sovittelutoimistoilla on käytössään valtakunnallisesti standardipohjaiset sopimusohjelmat vuodesta 2011, joita pyritään kehittämään joka vuosi.

Tämä työ jakaantuu teoria-osaan sekä empiiriseen osaan. Teoriassa käydään läpi prosessioikeutta, sovittelutoimintaa, restoratiivista oikeusoppia ja sopimusoikeutta. Empiirisessä osassa esitellään tutkimuksen tulokset. Empiiriaosuudessa tutkimuksen kohteena ovat ne käytännöt ja toiminnot, joilla oikeudellisten periaatteiden toteuttaminen varmistetaan Satakunnan sovittelutoimistossa. Tämän työn empiiriaosuudessa käytettävä tutkimusmetodi on laadullinen ja tutkimusmenetelmä kvalitatiivinen, joka toteutettiin teema-haastattelujen avulla. Haastateltavia oli neljä vapaaehtoissovittelijaa Satakunnan alueelta. Jokainen haastateltava on toiminut pitkään sovittelijana sekä hoitaa vuosittain keskimäärin kaksikymmentä juttua. Haastatteluissa haastateltavilta kysyttiin mielipiteitä sekä kokemuksia nykyisistä sopimusohjelmista. Kaikkien haastateltavien sovittelijoiden mielestä sopimusohjelmat olivat hyödyllisiä. Jokainen haastateltava haastateltiin kahden kesken haastattelijan kanssa.

Opinnäytetyön hyötynä on auttaa sovittelutoimistoa ehkäisemään sopimusten kohtuuttomuutta sekä ehkäistä epäoikeudenmukaisuutta sovittelijoiden ja asianosaisten välillä.

MEDIATION CONTRACTS ABSTINENCE AT SATAKUNTA MEDIATION OFFICE

Österholm, Annukka

Satakunnan ammattikorkeakoulu, Satakunta University of Applied Sciences

Degree Programme in business economics

Month 2014

Supervisor: Anttila, Seppo

Number of pages: 33

Appendices: 7

Keywords: Mediation, contract law, criminal cases, civil cases, contract, abstinence

The purpose of this thesis is to research mediation contracts and also and abstinence of the contracts. Also the law that determinates mediation is addressed. The mediation process and its legitimating is handled and the abstinence of the contracts.

National institute for health and welfare administrates mediation. Mediation has in use standard contracts which are in use nationally. The first standard contract where published in 2011. National institute for Health and welfare tries every year improve the contracts.

This thesis divides in theory and in empirical part. In the thesis theory part procedural, mediation, restorative law and also contract law is handled an in the empirical part the results of the research is presented.

The target in the research is to go through the customs and actions which are in use in mediation in Satakunta mediation office.

Research method in the empirical part is qualitative. The research where researched with theme interviews. Four trained volunteer mediations were interviewed and all mediators are professional's mediators. The interviewed mediators approximately have twenty cases per year.

The mediators where asked about their opinions and experiences of the volunteer mediation work and also about the standard contracts. According to the research results and the interviews that were made all the mediators were satisfied and the standard contracts experienced useful. All the interviews were made face to face.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
1.1	Tutkimusmenetelmät.....	5
2	RIKOS- JA RIITA-ASIAN SOVITTELU	6
2.1	Mitä sovittelu on?	6
3	RIKOS- JA RIITA-ASIOIDEN OHJAUTUMINEN SOVITTELUUN.....	7
3.1.1	Vapaaehtoinen vaihtoehto	9
3.1.2	Riita-asioiden sovittelusta ja sovinnon vahvistamisesta yleisessä tuomioistuimessa	9
3.1.3	Tuomioistuimen ulkopuolisessa sovittelussa tehdyn sovinnon vahvistaminen täytäntöönpanokelpoiseksi	10
3.1.4	Lapsen asema ja oikeutta koskevat lait tuomioistuinsovittelussa.....	11
4	SOVITTELUSSA KÄSITELTÄVIÄ ASIOITA.....	11
4.1	Sovitteluun osallistujat.....	12
4.2	Sovittelun merkitys rikosprosessissa	12
5	SOPIMUKSEN LAATIMINEN	13
5.1	Sopimuksen sisältö.....	15
5.1.1	Alaikäinen laatimassa sopimusta.....	15
5.2	Sopimuksen merkitys.....	16
5.2.1	Sopimuksen vahvistaminen yleisessä tuomioistuimessa.....	16
5.3	Sovittelu sopimuksen laatiminen	17
6	SOPIMUKSEN KOHTUULLISUUS	19
6.1	Sopimusvapaus	21
6.2	Korvaus- ja vahingonkorvausvelvollisuus.....	21
6.2.1	Yhteisvastuu.....	23
6.3	Korvauksen määrä	23
7	RESTORATIIVINEN OIKEUS JA SOPIMUKSEN LAADINTA	24
8	SOPIMUKSEN PÄTEMÄTTÖMYYS.....	25
9	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	25
9.1	Haastattelut	26
10	YHTEENVETO	30
	LÄHTEET.....	32
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Tämän työn tarkoituksena on selvittää sovittelutoimistojen laatimien sopimuksien kohtuullisuutta sekä sitä määräävää lainsäädäntöä. Tässä tutkimuksessa tarkastellaan sovitteluprosessia ja sen oikeudenmukaisuutta sekä siinä laadittua sopimusta ja sen kohtuullisuutta.

Opinnäytetyön hyötynä on auttaa sovittelutoimistoa ehkäisemään sopimuksien kohtuuttomuutta sekä ehkäistä epäoikeudenmukaisuutta sovittelijoiden ja asianosaisten välillä.

1.1 Tutkimusmenetelmät

Tutkimus kuuluu oikeustieteen alaan ja tutkimusmetodi on laadullinen. Oikeustieteen kirjoittaminen on lähdeaineistoihin perustuvaa argumentaatiota sekä sanoilla vaikuttamista, jossa tarkoituksena on esittää asioita uudesta näkökulmasta. Oikeusdogmatiikka, eli lainoppi, rakentuu voimassaolevien oikeuslähteiden varaan, jolloin tutkimusongelmana on selvittää, mikä on lain keskeinen sisältö käsiteltävän ongelman osalta. Lisäksi tarkastellaan seikkaa, miten lain mukaan kyseisessä tilanteessa tulisi toimia. Oikeusnormien tutkimuksessa menetelmänä käytetään tekstianalyysiä. (Husa, Mutanen & Pohjalainen 2008, 13, 16, 20, 25.) Teoriaosuudessa tarkastelun kohteena on voimassaoleva lainsäädäntö sekä Terveysten ja hyvinvointi laitoksen antamat ohjeet.

Opinnäytetyö jakaantuu teoriaosaan ja empiiriseen osaan. Teoriaosassa käyn läpi prosessioikeutta, sovittelutoimintaa, restoratiivista oikeusoppia ja sopimusoikeutta. Empiirisessä osassa esitellään tutkimuksen tulokset. Empiriaosuudessa tutkimuksen kohteena ovat ne käytännöt ja toiminnat, joilla oikeudellisten periaatteiden toteutuminen Satakunnan sovittelutoimistolla varmistetaan. Työni empiriaosuudessa käytettävä tutkimusmetodi on laadullinen, koska se tieto, jota tutkimuksella pyritään saavuttamaan, löytyy muutamalta ihmiseltä, eikä näin ollen synnytä tarvetta kvantitatiivisille tiedonkeräysmenetelmille. Tarkoituksena on tutkia, ovatko sovittelutoimiston laatimat sopimukset asianosaisten kanssa kohtuullisia. Tutkimuksessa selvitetään

myös toteutuuko laissa säädetyt puitteet tehtyihin sopimuksiin. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö johtaa sovittelutoimistoja ja vuonna 2011 sovittelutoimistot saivat käyttöönsä ensimmäiset standardisoidut sopimusohjat. Sovittelutoimistoja on kannustettu käyttämään sopimusohjia, sopimusohjien käyttöönotto on kuitenkin ollut vapaaehtoista. Sovittelutoimistoilla on oikeus muokata sopimuksia. Tutkimus tehtiin käyttäen kvalitatiivista tutkimusmenetelmää teemahaastattelun avulla. Tutkimusmenetelmäksi on valittu teemahaastattelu, koska sen avulla saavutetaan haluttu tieto. Haastattelu on tiedonkeräysmenetelmä, jossa tutkittavat saavat itse kertoa asiat omalta kannaltaan. Teemahaastattelu on strukturoidun sekä avoimen haastattelun välimuoto, jossa haastattelun teemat eli aiheen runko on etukäteen suunniteltu ja päätetty, mutta niiden tarkka sanamuoto ja asian käsittelyjärjestys puuttuvat. Teemahaastattelu mahdollistaa myös sen että, voidaan hankkia lisää tietoa esittämällä haastateltavalle täydentäviä kysymyksiä haastattelun aikana esille nousseista asioista. (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2009, 185, 204, 207, 208). Haastateltavat olivat sovittelijoita Satakunnan alueelta. Haastattelutilanteessa haastateltavilta kysyttiin mielipiteitä sekä kokemuksia nykyisestä sopimusohjakäytännöstä. Kaikkien haastateltavien sovittelijoiden mielestä sopimusohjat olivat hyödyllisiä. Jokainen haastattelutilanne oli henkilökohtainen haastattelijan kanssa.

2 RIKOS- JA RIITA-ASIAN SOVITTELU

2.1 Mitä sovittelu on?

”Ihmisten välille syntyy riitoja ja konflikteja, ja ihmiset loukkaavat ja vahingoittavat toisiaan. Ihmissuhteissa tapahtuu myös rikoksena tuomittavia tekoja.” (Flinck 2013, 5).

Sovittelutoiminta jakautuu kahteen eri osa-alueeseen, eli rikos- ja riita-asioiden sovitteluun. Sovittelu on puolueeton, vapaaehtoinen sekä maksuton palvelu, jossa koulutetut sekä vaitiolovelvolliset vapaaehtoissovittelijat auttavat osapuolia neuvotteluissa löytämään ratkaisun ongelmaan. (Terveystieteiden ja hyvinvointi laitoksen www-sivut 2014).

Sovittelutilanteen tavoitteena on saada osapuolet avautumaan tapahtuneesta, jolloin kaikki asianosaiset voivat käsitellä kokemuksiaan sekä tunteitaan, puhumalla tapahtuneesta rikoksesta tai riidasta. Sovittelussa käsitellään myös uhrille aiheutuneita sekä henkisiä että aineellisia haittoja. Sovittelun avulla pyritään sopimaan niiden hyvittämisestä esimerkiksi sopimuksen avulla. (Terveyden ja hyvinvointi laitoksen www-sivut 2014).

Sovittelu voi edetä sovintoon tai sopimukseen tai se voi keskeytyä joko osapuolten omasta tahdosta tai sovittelutoimiston ammattihenkilöstön päätöksellä. (Flinck 2013, 12).

Sovittelun toimintaa säätelevät erilaiset lait. Laissa rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta (2005/1015) on tarkkaan määritelty mitä sovittelutoiminta on, mitä siellä tehdään sekä kuka valvoo sovittelutoimintaa.

3 RIKOS- JA RIITA-ASIOIDEN OHJAUTUMINEN SOVITTELUUN

Laissa rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta 1015/2005 on määritelty sovittelussa käsiteltävät asiat. Samassa laissa on määritelty myös miten asiat ohjautuvat sovittelun piiriin. (Laki rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta 1015/2005, 3 §).

Sovittelu käynnistyy aina sovittelualoitteesta, jonka jälkeen sovittelutoimisto dokumentoi tapauksen ja selvittää osapuolten sovitteluhalukkuuden sekä arvioi tapauksen soveltuvuuden sovitteluun. Tämän jälkeen sovittelutoimistossa valitaan sovittelija tai sovittelijapari kyseisen asian sovittelijoiksi. Päätöksen tapauksen ottamisesta sovitteluun tekee aina sovittelun vastuhenkilö. Satakunnan sovittelutoimistossa työskentelee yksi johtava sovittelunohjaaja sekä kolme vakituista sovittelunohjaajaa. Vapaaehtoissovittelijoina toimii noin viisikymmentä henkilöä. (Flinck 2013, 12; Vaahtera henkilökohtainen tiedonanto 5.5.2014).

Sovittelija hankkii sovitteluun liittyvät tarpeelliset asiakirjat osapuolten suostumuksella poliisilta sekä syyttäväviranomaisilta, tuomioistuimelta tai muilta tahoilta. Sovittelija suunnittelee sovittelumenettelyn kulun. Suunnitelmaa tehdessään sovittelijan tulee huomioida se, minkälaisesta rikoksesta tai rikkomuksesta on kyse sekä osapuolten ikä ja kyky tehdä asiassa pätevä sopimus. Sovittelija on yhteydessä osapuoliin ja sopii tarvittaessa erillistapaamisista heidän kanssaan. Lähisuhdeväkivalta -tapauksissa erillistapaaminen on pakollinen. Erillistapaamisten tarkoituksena on, että osapuolet saavat vapaasti kertoa omat kuvauksensa tapauksesta. (Flinck 2013, 12, 13).

Tämän jälkeen järjestetään sovitteluistunto tai tarvittaessa useampi sovittelutapaaminen, jossa osapuolet käyvät asiaansa läpi. Sovittelija vastaa siitä, että osapuolet ymmärtävät sovittelun merkityksen ja sovittelussa käsiteltävät asiat oikein. Laissa on määritelty tarkkaan sovittelijan tehtävät. Sovittelijan tärkein tehtävä on johtaa sovitteluneuvottelua ja luoda luottamuksellinen ja turvallinen ilmapiiri tapaamisiin. Sovittelun eteneminen on myös sovittelijan vastuulla ja sovittelijan tulee varmistaa neuvottelun tasapuolisuus sekä saavutetun ratkaisun oikeellisuus. Sovittelijan on keskeytettävä sovittelu, jos sovittelun edellytykset eivät enää täyty. Keskeytyksestä tulee ilmoittaa välittömästi sovittelutoimistoon, ja asia on palautettava viivytyksettä viranomaisille. (Laitinen 2014, 35).

Sovittelualoitteen voi tehdä rikoksen tai riidan osapuolet, huoltaja, alaikäisen tai vaavaltaiseksi julistetun täysi-ikäisen päämiehen edunvalvoja, poliisi, syyttäjä tai muu viranomainen, kuten esim. koulu- tai sosiaaliviranomainen. Sovittelu käydään aina lähimmässä sovittelutoimistossa. (Flinck 2013, 12).

Rikoksen ja riidan osapuolet saavat itse vaikuttaa oman asiansa käsittelyyn sekä asiansa koskevaan päätökseen. Tämä seikka on oleellinen sovittelusopimuksen laadinnassa. Sopimus laaditaan aina asianosaisten sekä sovittelijoiden yhteistyössä. Vapaaehtoisten sovittelijoiden tehtävä on huolehtia siitä, että sovittelun lopputulos syntyy osapuolten yhteisenä päätöksenä ja että, laadittu sopimus olisi kohtuullinen. Sovittelun tarkoituksena on toimia joko rikosprosessille rinnakkaisena tai sitä täydentävänä menettelynä. Sovittelijan tulee painottaa asianosaisille sovittelutilanteessa, ettei so-

vittelu ole oikeusistunto vaan vapaaehtoinen ratkaisu. (Terveiden ja hyvinvointi laitoksen www-sivut 2014).

Sovittelijat mahdollistavat toiminnallaan korjaavan eli restoratiivisen oikeuden arvojen mukaisen ja dialogiin perustuvan sovitteluneuvottelun toteutumisen. Tämä tarkoittaa käytännössä sitä että, sovittelu ei ole lainkäyttöä, vaan se on oikeusprosessista erillinen menettely. Sovittelussa ei ole tarkoitus ratkaista mahdollista rikosoikeudellista syyllisyyttä, jolloin siihen sovittelussa ei oteta kantaa. Sovittelussa ei myöskään arvioida sitä, seuraako rikoksesta syyte ja miten sitä rangaistaan. Tieto sovittelun kuluista ja lopputuloksesta lähetetään aloitteen tehneelle poliisille tai syyttäjälle. Viranomaisilla on mahdollisuus luopua enemmistä toimenpiteistä sovittelun seurauksena. Syyttäjä voi ottaa sovittelun huomioon syyteharkinnassaan. (Flinck 2013, 13, 21, 22).

3.1.1 Vapaaehtoinen vaihtoehto

Sovittelun edellytyksenä on, että kaikki osapuolet suostuvat sovitteluun vapaaehtoisesti, ilman painostusta. Vapaaehtoisuus ei koske vain sovitteluun suostumista, vaan kaikkia sovittelun vaiheita. Osapuolilla on oikeus peruttaa suostumuksensa sovitteluun missä vaiheessa tahansa. Sovittelua voidaan myös tauottaa tarvittaessa. Sovittelussa ei ole pakko päästä sovintoon tai sopimukseen eikä kukaan saa painostaa sopimuksen tekemiseen. Osapuolet tuottavat päätökset, ja sovittelijat kunnioittavat niitä. Sovittelun tulee olla myös luottamuksellista ja luottamusta herättävää. (Flinck 2013, 18, 19).

3.1.2 Riita-asioiden sovittelusta ja sovinnon vahvistamisesta yleisessä tuomioistuimessa

Laissa riita-asioiden sovittelusta ja sovinnon vahvistamisesta yleisissä tuomioistuimissa 394/2011 säädetään tuomioistuinsovittelusta sekä tuomioistuimen ulkopuolisessa sovittelussa tehdyn sovinnon vahvistamisesta täytäntöönpanokelpoiseksi. Lailla pyritään asian sovinnolliseen ratkaisuun. Edellytyksenä kuitenkin on, että asia soveltuu soviteltavaksi ja sovittelu on tarkoituksenmukaista osapuolten vaatimuksiin

nähdän. Tuomioistuinsovittelussa sovittelu on lähes samankaltaista kuin tuomioistuimen ulkopuolisessa sovittelussa, erona on ainoastaan että, tuomioistuinsovittelussa sovittelijana toimii tuomioistuimen tuomari. (Laki riita-asioiden sovittelusta ja sovinnon vahvistamisesta tuomioistuimessa 394/2011 1§, 2§).

Tuomioistuinsovittelussa tuomioistuimen tuomari kuulee osapuolia ja neuvottelee heidän kanssaan. Tuomioistuimen tuomari toimii kuten tavallisessa sovittelussa vapaaehtoinen sovittelija tai sovittelu-ohjaaja, eli pyrkii sekä auttaa osapuolia pääsemään yhteisymmärrykseen ja sovinnolliseen ratkaisuun. Lopuksi laaditaan sopimus molempia osapuolia kuunnellen. (Laki riita-asioiden sovittelusta ja sovinnon vahvistamisesta tuomioistuimessa 394/2011 6§).

Tuomioistuinsovittelussa tehdyn sovinnon vahvistamiseen ja sovintoon sovelletaan vastaavasti, mitä laissa säädetään sovinnosta oikeudenkäynnissä. Sovittelussa vahvistettava sovinto voi kuitenkin koskea myös muuta kuin osapuolten alkuperäisiä vaatimuksia. Tuomioistuinsovittelu päättyy kun asiassa vahvistetaan sovinto tai osapuolet ilmoittavat sovittelijalle muuten sopineensa asian, osapuoli ilmoittaa sovittelijalle, että ei halua asiaa enää soviteltavan tai sovittelija päättää osapuolia kuultuaan, että sovittelun jatkaminen ei ole enää perusteltua. Tuomioistuinsovittelu on harvinainen. (Laki riita-asioiden sovittelusta ja sovinnon vahvistamisesta tuomioistuimessa 394/2011 7§, 8§, 9§).

3.1.3 Tuomioistuimen ulkopuolisessa sovittelussa tehdyn sovinnon vahvistaminen täytäntöönpanokelpoiseksi

Oikeuden ulkopuolisessa sovittelussa tehdyn sopimuksen vahvistaminen tuomioistuimessa täytäntöönpanokelpoiseksi on myös mahdollista. Satakunnan sovittelutoimistossa vastaavia sopimuksia oli laadittu erittäin harvoin. Sopimukset ovat aina sitovia Suomessa, kun sopimus täyttää laissa määritellyt kohdat. Laissa on muun muassa selitetty, mitä tarkoitetaan tuomioistuimen ulkopuolisessa sovittelussa tehdyn sovinnon vahvistamisella. Sillä tarkoitetaan sopimuksen, sääntöjen tai muun vastaavan järjestelyn perusteella toimitettua jäseneltyä menettelyä, jossa riita-asian osapuolet pyrkivät itse vapaaehtoisesti ratkaisemaan riitansa sovinnollisesti sovittelijan

avustuksella. Laissa on tarkkaan määritelty myös se, mitä riita-asialla tarkoitetaan. Riita-asia on sellaista siviili- tai kauppaoikeudellista asiaa, jossa sovinto on sallittu. Rikosasia on rikosoikeudellinen asia. Sovinnolla sitten taas tarkoitetaan tuomioistuimen ulkopuolisessa sovittelussa tehtyä kirjallista sopimusta, jonka riita-asian osapuolet ovat allekirjoittaneet ja jonka sovittelija on allekirjoituksellaan vahvistanut. (Laki riita-asioiden sovittelusta ja sovinnon vahvistamisesta tuomioistuimessa 394/2011 18§, 19§, 20§).

Tuomioistuimen ulkopuolisessa sovittelussa tehtyä sopimusta lapsen huoltoa, tapaamisoikeutta tai elatusta koskevassa asiassa ei voida vahvistaa täytäntöönpanokelpoiseksi kyseisen lain nojalla. (Laki riita-asioiden sovittelusta ja sovinnon vahvistamisesta tuomioistuimessa 394/2011 18§, 19§, 20§).

3.1.4 Lapsen asema ja oikeutta koskevat lait tuomioistuinsovittelussa

Laissa riita-asioiden sovittelusta ja sovinnon vahvistamisesta tuomioistuimessa 394/2011 sanotaan näin, että ”Lapsen asemaa ja oikeutta koskevista asioista voidaan tuomioistuimessa sovittaa niitä, jotka koskevat lapsen elatusta tai lapsen huoltoa ja tapaamisoikeutta. Tuomioistuinsovittelu on toteutettava siten, että lapsen etu turvataan. Harkitessaan, voidaanko sovinto vahvistaa, tuomioistuimen on otettava huomioon lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain (361/1983) sekä lapsen elatuksesta annetun lain (704/1975) säännökset.” (Laki riita-asioiden sovittelusta ja sovinnon vahvistamisesta tuomioistuimessa 394/2011 10§).

4 SOVITTELUSSA KÄSITELTÄVIÄ ASIOITA

Sovittelussa käsitellään erilaisia rikos- ja riita-asioita. Sovittelussa käsiteltävien rikosten tulee olla sellaisia rikoksia, jotka arvioidaan soveltuvan soviteltavaksi ottaen huomioon, rikoksen laatu, tekotapa, rikoksesta epäillyn ja uhrin keskinäinen suhde ja muut rikoksen liittyvät seikat kokonaisuutena. (Terveiden ja hyvinvointi laitoksen www-sivut 2014).

Sovellettavia rikoksia ovat omaisuusrikokset, vahingontekorikokset, pahoinpitelyrikokset sekä vähäiset riita-asiat, joissa ainakin yksi osapuoli on luonnollinen henkilö. Rikoksissa, joissa kysymyksessä on lähisuhdeväkivalta, voidaan sovittaa vain poliisin tai syyttäjän aloitteesta. (Terveyden ja hyvinvointi laitoksen www-sivut 2014).

Ala-ikäiseen kohdistunutta rikosta ei oteta soviteltavaksi, jos rikoksen uhrilla rikoksen laadun tai ikänsä vuoksi on erityinen suojan tarve. Soviteltavaksi voidaan ottaa myös sellaisia riita-asioita, joissa ainakin yksi osapuoli on yksityinen henkilö ja jos riita on sen kohde ja asiassa esitetyt vaatimukset huomioon ottaen vähäinen. (Terveyden ja hyvinvointi laitoksen www-sivut 2014).

4.1 Sovitteluun osallistujat

Sovittelutapaamisissa ovat rikoksen ja riidan osapuolet sekä yleensä kaksi tehtävään koulutettua puolueetonta, vapaaehtoista sovittelijaa. Sovittelija voi toimia myös yksin sovittelijana sovittelujutussa. Sovittelutilanteessa voi olla mukana myös tukihenkilö tai avustaja. Alaikäisen huoltajan tai edunvalvojan tulee olla mukana sovittelussa. (Terveyden ja hyvinvointi laitoksen www-sivut 2014).

4.2 Sovittelun merkitys rikosprosessissa

Sovittelussa osapuolet voivat päätyä sovintoon ja sopimukseen. Sovittelu voi myös keskeytyä tai sopimusta tai sovintoa ei synny. Kuten jo aiemmin on todettu, rikosoikeudellista syyllisyyttä ei ratkaista eikä myös rangaistusseuraamusta. Sovittelijan tehtävänä on informoida osapuolia siitä millä eri tavoilla asia voi edetä rikosprosessissa. Huomioitavaa kuitenkin on että, virallisen syytteen alaisissa rikoksissa asia voi edetä tuomioistuimeen osapuolten keskinäisestä sovinnosta ja sopimuksesta huolimatta. Syyttäjällä on syyteharkinta-aika aina syytteen alaisissa rikoksissa. Sovittelijan tulee tietää onko soviteltavana asian-omistajarikos vai virallisen syytteen alainen rikos. (Flinck 2013, 34, 35).

Asianomistajarikokset ovat rikoksia, joissa rikoksen kohteeksi joutunut henkilö voi vaatia asian etenemistä oikeudenkäyntiin, siitä huolimatta, vaikka olisi saatu sovintosopimus allekirjoitettua. Virallisen syytteen alaisissa rikoksissa päätösvalta on syyttäjällä. Sovittelu voi vaikuttaa monin tavoin osapuolten oikeusasemaan rikosprosessin eri vaiheissa. Saavutettu sovinto tai sopimus asiassa voi olla perusteena esitutkinnan rajoittamiselle, syyttämättä jättämiselle, rangaistuksen tuomitsematta jättämiselle tai rangaistuksen lieventämiselle sekä rangaistusasteikon lieventämiselle tai rangaistuslajin vaihtamiselle. Asianomistajarikoksissa asianomistaja voi perua sovittelussa rangaistusvaatimuksensa, jolloin esitutkinta päättyy ja syyttäjällä ei ole enää syyteoikeutta. Peruminen on lopullista, joka tarkoittaa sitä, ettei asianomistaja voi nostaa samasta asiasta uutta syyttämispyyntöä. Virallisen syytteen alaisissa rikoksissa asianomistajan rangaistusvaatimuksen perumisella ei ole syyttäjän syyteoikeuden kannalta merkitystä. Syyttäjä voi tehdä syyttämättäjättämispäätöksen, joissakin tilanteissa, esimerkiksi jos oikeudenkäyntiä ja rangaistusta on pidettävä kohtuuttomana, ottaen huomioon tekijän ja asianomistajan välillä saavutettu sovinto. Syyttäjä lähettää tiedon päätöksestään asianosaisille. Sovittelutoimiston tulee kuitenkin seurata sopimuksen täyttymistä. Osapuolten välille saavutettu sovinto ei aina johda esitutkinnan rajoittamiseen, syytteen nostamatta jättämiseen tai lievempään tuomioon. Kukin viranomainen harkitsee kutakin asiakokonaisuutta tapauskohtaisesti ja päättää itsenäisesti, minkä merkityksen antaa sovinnolle rikosprosessissa. Mikäli sovittelussa ei päästä sopimukseen, rikosprosessin etenemisen kannalta ei ole merkitystä sillä, onko kyseessä asianomistajarikos vai virallisen syytteen alainen rikos. (Flinck 2013, 34, 35).

5 SOPIMUKSEN LAATIMINEN

Laissa varallisuus oikeudellisista oikeustoimista 13.6.1929/228 ensimmäisessä luvussa, ensimmäisessä pykälässä käsitellään karkeasti sopimuksen laatimista sekä mikä sopimus on. Lain ensimmäisessä momentissa sanotaan ” *Tarjous sopimuksen tekemisestä ja sellaiseen tarjoukseen annettu vastaus sitovat tarjouksen tekijää ja vastauksen antajaa sen mukaan, kuin jäljempänä tässä luvussa säädetään.* ” (Laki varallisuus oikeudellisista oikeustoimista 228/1929 1§).

Vaikka sovittelussa ei käytetä sanaa tarjous, on idea sopimusoikeudellisesti kuitenkin sama. Sopimus on oikeustoimi, joka sitoo osapuolia. Sopimuksessa on aina vähintään kaksi osapuolta, mutta siihen voi kuulua useampi osapuoli. Sopimuksen syntyessä osapuolille syntyy oikeussuhde toisiinsa. (Flinck 2013, 112).

Sopimusta voidaan luonnehtia sellaiseksi tosiasioiden kokonaisuudeksi, joiden perusteella oikeusjärjestyksen mukaan voidaan katsoa sidonnaisuuden syntyneen osapuolten välille. Sopimuksen sisältö käy ilmi sopimuksesta ja siitä täydentävästä aineistosta. (Flinck 2013, 112).

Sopimuksen ja siihen liittyvien korvausvaihtoehtojen luonnostelulle on hyvä pohtia erittäin tarkkaan. Sovittelijan työhön kuuluu varmistaa, että osapuolet eivät tee hätäisiä tai kohtuuttomia sopimuksia, sekä ymmärtävät mitä ovat sopimassa ja mihin sopimus velvoittaa. Huonosti laadittu, kiireellä ja harkitsemattomasti tehdyt sopimukset voivat vaarantaa osapuolten oikeusturvan, jolloin korvausten kohtuullisuus voi vaarantua. (Flinck 2013, 112).

Sovittelijan tehtäviin kuuluu myös huolehtia siitä että, osapuolet jaksavat paneutua huolellisesti sopimuksen laatimiseen. Jos sopimusta laadittaessa on havaittavissa että, osapuolet eivät keskity tai käsitä, on viisasta siirtää sopimustekstin muotoilu uuteen tapaamiseen. Koska sovittelijan tulee huolehtia, etteivät osapuolet tee itselleen epäedullista sopimusta, jotta saavutetaan haluttu sopimustasapaino, sovittelijoiden tulee ottaa asia esille ja ohjata heitä neuvoilla ja keskustellen. Tarvittaessa sovittelu tulee keskeyttää ja ottaa aikalisä, jotta osapuolet voivat harkita ratkaisuja ja hankkia lisätietoa korvausten kohtuullisuudesta. (Flinck 2013, 113).

Sovittelutilanteissa sovitaan erilaisista sopimusmuodoista sekä sopimuksien sisällöstä riippuen tietenkin tapauksesta. Kun sovittelutilanteessa on päästy yhteisymmärrykseen, sovittelijat kysyvät osapuolilta, mitä he niistä haluavat kirjattavan sopimukseen, jolloin pyritään saavuttamaan sopimustasapaino, eli kukaan ei tee epäedullista sopimusta itselleen. Sovittelijan tehtävänä on auttaa osapuolia luonnostelemaan sopimuksen sekä kiteyttää keskustelussa esiin tuotuja keskeisiä asioita ja ehdottaa osapuolille, että haluavatko he kirjata niitä asioita sopimukseen. Valtakunnallisesti yh-

tenevät sopimusasiakirjalomakkeet sekä lomakkeen sopimuksen vahvistamiseksi tuomioistuimessa saa sovittelutoimistoista. (Flinck 2013, 113).

5.1 Sopimuksen sisältö

Sopimuksen tulee sisältää sekä perustua oikeaan tietoon. Sopimuksen tulee myös perustua sovitteluun ja sopimuksia sekä korvausratkaisuja koskevaan lainsäädäntöön ja ohjeisiin, sekä unohtamatta osapuolten vapaaehtoisuuteen. (Flinck 2013, 113).

Kuten kaikkien laadittujen sopimusten, myös sovittelusopimuksen tulee olla tyyli-
tään sekä kieleltään sellainen, että osapuolet ymmärtävät sen. Sopimuksessa tulee olla myös osapuolten nimet ja heidän asemansa sopijoina. Sopimustekstissä tulee olla myös selkeästi ja yksiselitteisesti kuka korvaa ja kenelle korvataan. Jos sovittelussa laaditaan sopimus rahankorvauksesta, asianomistajarikoksissa asianomistajan kannalta on parempi tehdä sopimus ehdollisena. Tämä tarkoittaa sitä että, asianomistaja luopuu rangaistusvaatimuksesta vasta sitten, kun korvaus on maksettu. Tämän kaltaisen ehdon avulla pyritään välttämään tilannetta, jossa asianomistaja luopuu rangaistusvaatimuksesta ennen korvauksen saamista ja epäilty jättää korvaukset maksamatta. Ehdollisten sopimusten tekemisestä kannattaa olla yhteydessä sovittelutoimiston ammattihenkilöstöön, sillä asialla voi olla vaikutusta esim. syyteharkinta-aikoihin. (Flinck 2013, 113).

5.1.1 Alaikäinen laatimassa sopimusta

Sopimustilanteessa jossa asianomistajalla ei ole lähtökohtaisesti rangaistusvaatimusta, silloin ei myöskään sopimuksen ehdollisuudella ole merkitystä. Huomioitavaa on että, alle 15-vuotiaiden rikoksesta epäiltyjen kohdalla ei ehdollisten sopimusten käytöllä ja kannanotolla rangaistusvaatimukseen ole merkitystä. Sillä ei ole myöskään juridista merkitystä syyteharkinnan kannalta, koska alle 15-vuotiaat eivät ole vielä ylittäneet rikosvastuun ikärajaa. Laissa sanotaan, ettei vajaavaltainen voi tehdä sopimuksia tai muita oikeustoimia, kuitenkin joitakin tavanomaisia ja merkitykseltään vähäisiä toimia vajaavaltainen saa suorittaa. Tarkemmin asiasta laissa holhoustoi-

mesta 1.4.1999/442 luvussa neljä vajaavaltaisen asema 23-26§. (Laki holhoustoimesta 442/1999 23§,-28§; Flinck 2013, 113).

5.2 Sopimuksen merkitys

Sovittelutilanteessa osapuolille kerrotaan sopimuksen merkitys sekä sopimuksen täytäntöönpanoon liittyvät menettelytavat. Osapuolet allekirjoittavat, ja sovittelijat allekirjoituksellaan varmentavat sopimuksen. Sopimus on aina sitova, joten myös sovitelussa sopimus sitoo asianosaisia, riippumatta syyttäjän syyteharkinnan tuloksesta tai tekijälle mahdollisesti aiheutuvasta rikosoikeudellisista seuraamuksista. Mahdollinen syyttämättäjättämispäätöskään ei vapauta rikoksesta epäiltyä vahingonkorvausvelvollisuudesta. Oikeuskäsittelyssä asianosaisten tulisi mainita sovittelusta ja pyytää käräjäoikeutta vahvistamaan sopimus, mikäli soviteltuja korvauksia ei ole vielä maksettu siinä vaiheessa. Sopimusasiakirjoja laaditaan yksi kullekin sopijapuolelle sekä yksi sovittelutoimistolle. (Flinck 2013, 114).

5.2.1 Sopimuksen vahvistaminen yleisessä tuomioistuimessa

Riita-asioiden sovittelusta ja sovinnon vahvistamisesta yleisissä tuomioistuimissa on säädetty laki, jonka avulla on saatu täytäntöön yksityishenkilöiden ja yhteisöjen riita-asioita koskeva EU:n sovitteludirektiivi. Laki sisältää myös säännökset tuomioistuimen ulkopuolisessa sovittelussa tehdyn sovinnon vahvistamisesta täytäntöönpanokelpoiseksi, mutta ei kuitenkaan sovittelussa noudatettavasta menettelystä. Tuomioistuimen ulkopuolisessa sovittelussa tehdyn sovinnon vahvistamisesta koskevia säännöksiä sovellettaisiin vain sellaisiin riita-asioihin, joissa sovinto on sallittu. Sovittelumenettelyn tulee täyttää laissa säädetyt kriteerit, jolloin kriteerien tulee olla direktiivien säännösten mukaiset. (HE 284/2010).

Direktiivien täytäntöönpano edellytti joitakin muutoksia oikeudenkäymiskaaren todistamiskieltoa koskeviin säännöksiin. Muutos koski oikeudenkäymiskaaren kohtaa, johon lisättiin säännös siitä, jonka mukaan sovittelija tai hänen avustajansa on saanut tietää soviteltavasta asiasta, jolleivät erittäin tärkeät syyt vaadi, että häntä siitä kuulustellaan. Sovittelun osapuolet voisivat kuitenkin halutessaan sallia, että sovittelijaa

kuullaan todistajana sovittelua seuranneessa oikeudenkäynnissä. Säännöstä sovellettaisiin sekä tuomioistuinsovittelussa että tuomioistuimen ulkopuolisessa sovittelussa sovittelijana toimineeseen henkilöön edellyttäen, että viimeksi mainitussa sovittelussa aikaan saatu sopimus olisi vahvistettavissa täytäntöönpanokelpoiseksi. (HE 284/2010).

Lisäksi velan vanhentumista koskevaa lakia muutettiin siten, että velan vanhentuminen keskeytyisi, jos saatavaa käsitellään sellaisessa sovittelumenettelyssä, jossa tehty sovinto voidaan vahvistaa täytäntöönpanokelpoiseksi. Vanhentuminen keskeytyisi, kun tehdään päätös tai sopimus saatavaa koskevan sovittelun aloittamisesta. Vanhentuminen katsottaisiin katkenneeksi sinä päivänä, jona asian käsittely sovittelussa on päättynyt. (HE 284/2010).

5.3 Sovittelu sopimuksen laatiminen

Sovittelutoimistojen käytössä olevassa oppaassa *Rakennamme sovintoa, Opas rikosten ja riitojen sovitteluun* on laadittu muistilista sopimuksen laatimiseen. Mielestäni lista on erinomainen tuki sovittelijan työhön, koska siihen on kerätty kaikki tarvittavat kohdat. Sovittelijat käyttävät työssään seuraavaa listaa hyväkseen, jolloin mielestäni oli syytä kirjata kyseinen lista opinnäytetyöhöni lukijan nähtäväksi.

- ✓ *Sopimus syntyy osapuolten tahdon ja hyväksynnän mukaan, oikeaan tietoon ja vakauteen perustuen.*
- ✓ *Sovittelijat voivat kiteyttää neuvotteluissa esiin nousseita asioita ja tarkistaa, haluavatko osapuolet niitä kirjattavan sopimukseen.*
- ✓ *Sovittelijat auttavat osapuolia sopimuksen laadinnassa.*
- ✓ *Sopimukseen tulee vastata sovittelijan ja osapuolten aitoa käsitystä siitä, mitä asioita on tullut ilmi. Kaikkien osapuolten pitää ymmärtää sopimuksen sisältö ja se, mistä he ovat sopimassa. Sopimuksen tulee olla asianmukainen ja toteutettavissa.*
- ✓ *Sopimus laaditaan mieluiten tietokoneella valtakunnallisesti käytössä olevalle sopimuslomakkeelle.*
- ✓ *Sopimuksen kielen ja käsitteiden tulee olla selkeitä. Osapuolten tulee ymmärtää se, mistä ovat sopineet ja mikä merkitys sopimuksella on.*
- ✓ *Sopimukseen voidaan kirjata neuvottelujen ilmapöytäkirja ja kulkua koskevia huomioita.*
- ✓ *Sopimukseen voidaan kirjata anteeksipyyttäminen, anteeksiantaminen tai pahoittelu osapuolten niin halutessa.*
- ✓ *Jos neuvotteluissa on jäänyt jokin erimielisyys, sekin voidaan kirjata sopimukseen.*
- ✓ *Korvauksiin liittyvät asiat kirjataan tarkasti, tositteiden perusteella ja kulukohtaisesti eriteltynä.*

- ✓ *On myös syytä kirjata, mihin korvaussummat perustuvat. Vahingosta tai vammoista syntyneistä kuluista on asianomistajalla hyvä olla tositteet, jotka myös epäilty saa nähdä. Tositteet voidaan osapuolten suostumuksella laittaa sopimuksen liitteeksi.*
- ✓ *Jos asianomistaja on saanut korvauksia vakuutusyhtiöltä tai esim. työnantajalta tai Valtionkonttorista, sopimukseen on tärkeä kirjata erittely niistä korvauksista, joita asianomistajalle on korvattu aiemmin.*
- ✓ *Jos korvattava summa käsittää vain niin sanotun omavastuuosuuden, pitää se mainita sopimusasiakirjassa.*
- ✓ *Sopimukseen voidaan kirjata, myös lausumat siitä, että osapuolia on informoitu vakuutusyhtiön roolista ja takaisinperintäoikeudesta.*
- ✓ *Jos korvaussummaa ei voida eritellä, merkitään kokonaiskorvaussummaan se, mitä kaikkea summa sisältää ja että osapuolet ovat summan hyväksyneet arvioinnin perusteella.*
- ✓ *Jos korvaukset on maksettu sovittelun yhteydessä., asia kirjataan selkeästi sopimukseen.*
- ✓ *Jos sovitaan maksuaikataulusta, aikataulu, tilinumerot ja eräpäivä kirjataan selkeästi. Myös mahdolliset korot ja niihin liittyvät päivämäärät pitää sopimusasiakirjaan kirjata täsmällisesti.*
- ✓ *Jos kyseessä on vamma, jonka lopulliset korvausmäärät eivät ole sovittelussa vielä selvillä, sopimukseen voidaan kirjata varauma myöhemmin mahdollisesti syntyvien kulujen korvaamiselle ja menettelytavoille korvaussumman maksamisessa. Varaumiin liittyvissä sopimuksissa osapuolten oikeusturvasta huolehtiminen on tärkeää. Tarvittaessa voidaan sopia myös lopulliseen vahingonmäärään liittyvästä ns. jatkosovittelusta.*
- ✓ *Sopimukseen merkitään asianomistajan kannanotto rangaistusvaatimukseen, mikäli sellainen on ollut ennen sovittelua ja rikoksesta epäiltynä on vahingon tekoheikkellä rikosoikeudellisen vastuun ylittänyt henkilö. Asianomistajan voi myös halutessaan luopua rangaistusvaatimuksesta.*
- ✓ *Sopimusasiakirjaan kirjataan, onko sopimus ehdollinen siten, että sopimuksen täyttyttyä vahingon kärsinyt luopuu rangaistusvaatimuksesta. Sopimus voidaan tehdä ilman edellä mainittua ehtoa, vaikka korvaussumman maksamiseen varataan maksuaikaa.*
- ✓ *Ennen allekirjoittamista osapuolten tulee lukea sopimusteksti huolella läpi ja pyytää korjaamaan mahdolliset virheet tai puutteet. Vaihtoehtoisesti sovittelija voi lukea sopimustekstin ääneen osapuolten kuunnella. Jos sovittelija huomaa osapuolten epäröivän, on hyvä antaa heille harkinta-aikaa.*
- ✓ *Sopimusasiakirjoja laaditaan yksi samansisältöinen kappale kaikille osapuolille ja yksi kappale sovittelutoimistolle. Sopimuskappaleiden määrä kirjataan sopimusasiakirjoihin.*
- ✓ *Osapuolet allekirjoittavat sopimuksen, ja sovittelijat varmentavat sen allekirjoituksellaan.*
- ✓ *Alaikäisten, eli alle 18 vuotiaisen sopimukseen tulee saada pääsääntöisesti myös huoltajan tai edunvalvojen allekirjoitukset. (Flinck 2013, 114, 115).*

6 SOPIMUKSEN KOHTUULLISUUS

Sopimus on oikeustoimi, joka edellyttää tahdonilmaisua, jossa osapuoli ilmaisee toiselle sopimuskentekotahtonsa. Sopimus myös sitoo osapuolia, jonka vuoksi sitovuutta on säädetty lailla. Tässä opinnäytetyössäni käsittelen vain kaksipuolisia oikeustoimia, kuten sopimuksen laatimista ja sen kohtuullisuutta. Sana kohtuullisuus on vaikea määritellä, mutta yleensä sillä tarkoitetaan oikeudenmukaisuutta. Sopimusoikeudessa kohtuusperiaate on moniselitteinen, mutta työssäni käsittelen vain sovittelusopimusten kohtuullisuutta ja syntyä. (Kotkas 2009, 761-778).

Sopimuksen syntymisessä voi ilmetä erilaisia tahdonmuodostumiseen liittyviä virheitä tai tulkintoja. Lähtökohtana on että, sopimus sitoo aina osapuolia. Sopimuksia säätelee sopimusoikeus, joka koostuu useasta eri laista ja pykälästä, kuten esimerkiksi laki varallisuus oikeudellisista oikeustoimista 228/1929 pykälässä 1§, tarjouksen ja vastauksen sitovuus, oikeuskäytäntö sekä sopimusrikkomusten seuraukset, kuten luontoissuoritusvelvollisuus ja vahingonkorvaus. Samassa laissa on säädetty sopimusoikeudellisesti sopimusten kohtuullisuutta luvussa kolme pykälässä 36§ kohtuullisuudesta (Tykkyläinen 2006, 3). Tässä työssäni käsittelen kuitenkin vain sopimuksen syntyä, jossa kaikki muut taustatekijät ovat laillisia sekä osapuolet ovat antaneet myönteisen tahdonilmaisun sopimuksen laatimiseen.

Sopimusoikeuden yleiset oikeusperiaatteet ovat sopimusten sitovuuden periaate, osapuolten tarkoitukset, lojaliteettivaatimus, oikeuksien väärinkäytön kieltä, taloudellinen rationaalisuus, yhdenvertaisuusperiaate sekä kohtuusperiaate. (Kolehmainen 2012, 6).

Sopimuksen sitovuuden periaatteella tarkoitetaan sopimuskentekotahtoa, joka luo sopimuksen sitovuuden sekä luottamusteoriaa, huolellisesti toimivan sopimusosapuolen perusteltua käsitystä suojataan. (Tykkyläinen 2006, 4). Osapuolten tarkoituksella tarkoitetaan motiivia tehdä sopimus osapuolten kesken, sovittelussa sopimuksen tarkoitus on luoda osapuolille sovinto. Lojaliteettivaatimus tarkoittaa että, osapuolten tulee tiettyjen rajojen puitteissa ottaa huomioon vastapuolen etu, sovittelutilanteessa sovittelija huolehtii osapuolten eduista. Oikeuksien väärinkäytön kiellolla tarkoite-

taan tilannetta, jossa toinen osapuoli yrittää mitätöidä sopimuksen tavoitellessaan vain toisen osapuolen vahingoittamista. Oikeuksien väärinkäytön kieltoa ei sovelleta sovittelutoimintaan, vaan on ainoastaan mainitsemisen arvoinen asia sopimusoikeudellisesti. Taloudellinen rationaalisuus sovittelusopimukseen sovellettuna tarkoittaa järjen käyttöä korvauksista päätättäessä. Yhdenvertaisuus on yksi tärkeimmistä sovittelusopimusten pilareista sekä kohtuusperiaate on lailla säädetty sopimusrajoite. (Kolehmainen 2012, 6-29).

Sopimuksien kohtuutta säätelee laki 228/1929 luvussa 3 pykälä 36§, eli ” *Jos oikeustoimen ehto on kohtuuton tai sen soveltaminen johtaisi kohtuuttomuuteen, ehtoa voidaan joko sovittaa tai jättää se huomioon ottamatta. Kohtuuttomuutta arvosteltaessa on otettava huomioon oikeustoimen koko sisältö, osapuolten asema, oikeustointa tehtäessä ja sen jälkeen vallinneet olosuhteet sekä muut seikat. Jos 1 momentissa tarkoitettu ehto on sellainen, että sopimuksen jääminen voimaan muilta osin muuttumattomana ei ole ehdon sovittelun vuoksi kohtuullista, sopimusta voidaan sovittaa muilta osin tai se voidaan määrätä raukeamaan. Oikeustoimen ehtona pidetään myös vastikkeen määrää koskevaa sitoumusta. Kuluttajan ja elinkeinonharjoittajan välisen kulutushyödykettä koskevan sopimuksen sovitteluun sovelletaan, mitä kuluttajansuojalaissa (38/78) säädetään*”. (Laki varallisuus oikeudellista oikeustoimista 228/1929 36§).

Kohtuullisuuskysymys sovittelusopimusten laatimisessa on haastava koska, sovittelussa sovittelun osapuolilla on mahdollisuus vaikuttaa omaan sopimukseensa sovittelutilanteessa. Tarkoittaen sitä, että vaikka sopimusoikeudellisesti sovittelusopimusta suojaavat erilaiset noudatettavat lait, perustuu sopimus kuitenkin sovittelijan sekä asiakkaiden oikeuskäsitykseen. Sovittelun tarkoituksena on puhua avoimesti tunteista sekä tapahtumista, jolloin ne kirjataan mukaan sopimukseen. Kohtuullisuus on asiakkaiden itse ”päättävissä” oleva asia, joten se on hyvin hankala määritellä. Sovitteluohjaaja tai vapaaehtoinen sovittelija ohjaa keskustelua osapuolten välillä ja voi avata keskustelua esim. maksettavan korvauksen kohtuullistamisesta. Huomioitavaa kuitenkin on se että, itse asiakkaalla on mahdollisuus vaikuttaa oman vahingonkorvauksensa määrään.

Sovittelussa on yleisesti katsottu olevan kyse vaihtoehtoisesta riidanratkaisusta, joka ei käsitteenä ole yksiselitteinen. Sen ymmärtäminen ja määritelmä vaihtelevat katsantokannasta riippuen hyvinkin paljon. Restoratiivisen oikeuden teoria ei myöskään muodosta yhtä säänneltyä kokonaisuutta, vaan kyse on erilaisten teorioiden vaikutusympäristöstä. (Laitinen 2013, 20).

6.1 Sopimusvapaus

Suomessa sopimukset ovat vapaamuotoisia, ellei toisin ole säädetty. Sopimusvapaus perustuu liberalistiseen yhteiskuntäkäsitykseen, eli jokaisella yksilöllä on kyky hoitaa asioitansa jne. (Tykkyläinen 2006, 6). Laissa on säädetty tietyille sopimustyypeille muotovaatimuksia, kuten esim. kirjallisen muodon vaatimus. Sopimusvapaudella on eri ulottuvuuksia, kuten päätäntävapaus, sopimuskumppanin valitsemisvapaus (yleisesti), tyyppivapaus, sisältövapaus, muotovapaus sekä joissakin tapauksissa purkuvapaus. (Tykkyläinen 2006, 7). Sopimuksen tekemistä ja pätemättömyyttä säätelevänä yleislakina toimii oikeustoimilaki. Lisäksi sopimista säätelevät monet erityislait kuten kuluttajansuojalaki ja kauppalaki. Kuitenkin tässä työssä käsittelen vain sopimusoikeutta sovittelusopimukseen sovellettuna.

Sovittelussa käytettävä sopimus saa olla vapaamuotoinen, mutta terveyden ja hyvinvoinnin laitos on laatinut kaikille sovittelutoimistoille yhtenäiset sovittelupohjat. (LIITE 4; LIITE 5)

6.2 Korvaus- ja vahingonkorvausvelvollisuus

Sovittelussa sovittu korvaus olisi nimenomaan oltava oikeassa suhteessa rikoksella aiheutettuun vahinkoon ja sovittelun preventiiviset vaikutukset liittyvät menettelyn kautta tapahtuvaan vastuunottoon, ei mahdollisen rahamääräisen korvauksen suuruuteen. Sovittelussa seuraamusta ei määrää viranomainen, vaan osapuolet itse. Sovittelussa sovittuja korvauksia tai muita sovittua hyvityksiä ei siis voitane laajimmallaan tulkinnalla pitää rikoslain tarkoittamana rangaistuksena. Sovittelussa saavutettu lopputulos tähtää osapuolten tyytyväisyyteen ja poistaa näin tarpeen kostotoimiin. Sovit-

telun osapuolet ovat vapaaehtoisesti sitoutuneet menettelyyn eikä sovintoa synny, elleivät osapuolet ole siihen tyytyväisiä. (HE44/2002).

Vahingonkorvausvelvollisuus astuu voimaan jos, vahinko on aiheutettu tahallisesti tai tuottamuksellisesti. Vahingon määrää arvioidaan riippumatta siitä, miten vahinko aiheutui. Korvausvelvollisuus ei myöskään riipu siitä, onko rikoksentekijä tuomittu vahinkoon. Vahingonkorvauslaissa ei ole määritelty korvausvelvollisuuden alaikäraja, joten alle 18-vuotias on korvausvelvollinen. Alle 18-vuotiaan korvausvelvollisuusmäärään kuitenkin vaikuttaa laissa määritellyt seikat, kuten ikä, kehitystaso, teon laatu, vahingon aiheuttajan ja vahingon kärsineen varallisuusoloihin sekä muihin olosuhteisiin nähden harkitaan kohtuulliseksi. (Vahingonkorvauslaki 412/1974 2§; Flinck 2013, 102).

Sovittelija kuulee alustavasti osapuolia tapahtuneesta ja keskustelee osapuolten odotuksista sekä korvaus- ja hyvittämiss ehdotuksia. Sovittelijan ohjeistuksissa sanotaan että, keskustelu vahingonkorvauksista ja hyvittämisestä kannattaa vasta sitten ottaa esille, kun rikos- ja riita-asia on muilta osin käsitelty perusteellisesti, osapuolten tarpeita kuunnellen. (Flinck 2013, 102).

Sovittelussa sovitaan rikos- ja riita-asiaan liittyvistä vahingonkorvauksista tai hyvittämisen tavoista. Korvaukset voivat koskea aiheutunutta kipua, särkyä, sairaanhoitokustannuksia, aiheutunutta tilapäistä tai pysyvää haittaa tai vammaa, rikkoutunutta tai vahingoittunutta omaisuutta tai aiheutunutta ansiomenetystä. (Flinck 2013, 102).

Sovittelussa ei ole kyse rangaistuksesta, vaan sovinnosta, joten korvauksen määrän arvioinnissa sekä mittaamisessa tarkoituksena ei ole rangaistus, vaan huomioon otetaan vain vahingon suuruus. Joissakin tilanteissa, jossa vahingon aiheuttaja joutuu vahingonkorvausvelvolliseksi, (yleensä kyse tuottamuksesta), maksetaan korvaus hänen vastuuvakuutuksestaan. (Flinck 2013, 102).

Korvauksista sopiminen kuuluu yleisen sopimusvapauden piiriin, jolloin asia on osapuolten välinen. Osapuolet tuovat itse esille näkemyksensä korvausvaihtoehdoista henkisten sekä aineellisten haittojen hyvittämisiksi. He myös päättävät korvausvaatimusten kohtuullisuudesta. Korvausmuotoja on erilaisia, kuten esimerkiksi, raha- tai

työkorvaus, materiaallinen hyvitys, omaisuuden palauttaminen, anteeksipyyntö, jokin palvelu, toiminta tai käyttäytymissopimus. (Flinck 2013, 102).

Korvausratkaisujen tulee olla asianmukaisia ja toteuttamiskelpoisia. Joten lainvastaiset ja kohtuuttomat korvausratkaisut eivät käy päinsä, eikä myöskään niiden aikaansaamiseksi saa käyttää kiristämistä, uhkailua tai pelottelua. (Flinck 2013, 102).

6.2.1 Yhteisvastuu

Sovittelussa myös hyvin yleinen korvausratkaisu on yhteisvastuu korvauksesta, joka tarkoittaa että saman vahingon aiheuttajia on kaksi tai useampi henkilö. Yhteisvastuullisuus tarkoittaa, että kaikki vahingon aiheuttajat kantavat vastuun koko vahingon määrästä. Sovittelussa voidaan myös sopia erilliskorvauksista. Erilliskorvaus voi sopia tilanteeseen jossa voidaan katsoa korvausvastuun jakautuvan erisuuruiseksi. Tällöin kukin vahingonaiheuttaja vastaa vain omasta osuudestaan korvausten suorittamisessa. (Flinck 2013, 103).

6.3 Korvauksen määrä

Sovittelu on vapaaehtoista, joten sovittelija ei saa painostaa osapuolia korvausratkaisuihin tai ratkaista vahinkojen arviointiin liittyviä kysymyksiä. Sovittelijan tehtäviin kuuluu kuitenkin, auttaa osapuolia tiedoillaan ja taidoillaan sovinnollisten ratkaisujen löytymisessä. Jos sovitaan muusta kuin rahakorvauksesta, pitää sopimus kirjoittaa siten, että se voidaan vahvistaa oikeudessa ja saattaa siten täytäntöönpano- eli perintäkelpoiseksi. (Flinck 2013, 103).

Vahingonkorvauksen määrää harkittaessa, sovittelijat voivat antaa osapuolille tueksi sovittelutoimistolla olevia lähdeaineistoja. Myös lakimiesten näkemyksiä voidaan toisinaan käyttää apuna sekä asiantuntija-apua voidaan tarvita silloin, jos omaisuuden hinta ei ole tiedossa tai jos kysymyksessä on kipuun ja särkyyn tai kosmeettiseen haittaan liittyvästä kysymyksistä tai korvauksista. (Flinck 2013, 103).

Sovittelun johtaessa sovintoon, sovittelija kirjaa sopimukseen vahingonkorvauksesta sovitut seikat sekä määrät. Kaikki korvauksiin liittyvät seikat on syytä käydä tarkasti

läpi osapuolten kanssa ennen allekirjoittamista ja varmistaa että, molempien osapuolten tarpeet ovat tulleet kuulluksi ja otetuiksi huomioon. Sovittelussa laaditut sopimukset sitovat osapuolia ja niille voidaan hakea käräjäoikeudelta vahvistus. Vain rahakorvaukset voidaan hakea täytäntöönpanokelpoisiksi. Yleensä sopimukseen kirjataan myös vahingonkorvausten tai muiden hyvitysmuotojen seuranta-aika. (Flinck 2013, 103).

7 RESTORATIIVINEN OIKEUS JA SOPIMUKSEN LAADINTA

Sovittelussa tärkein oppi on restoratiivinen oikeusoppi, jolloin myös sopimus syntyy sovittelijan käytyä restoratiivisen oikeusopin mukaan osapuolten kanssa tapahtumia läpi. Restoratiiviseen oikeusoppiin kuuluu avoimuus, kunnioittava vuoropuhelu, vastuunotto, hyvitys, armo jne. Restoratiivisessa prosessissa pyritään korjaamaan loukatun turvallisuudentunnetta, omanarvontuntoa, itsemääräämisoikeutta ja oikeudentuntoa. Jolloin sovittelun päätteeksi tehdyn sopimuksen sisältö sekä aate perustuvat restoratiiviseen oikeusoppiin. Restoratiivisesta oikeudesta puhuttaessa viitataan myös osallistuvaan ongelmanratkaisuun, luovaan tai yhteisölliseen oikeuteen, rauhanomaiseen, humaaniin ja keskusteluun perustuvaan sekä ihmissuhteet ja tunteet huomioivaan oikeudenkäyttöön tai vain rikosvahinkojen korvaamiseseen. Restoratiivisen oikeuden tavoitteena on korjata rikoksesta aiheutuneet vahingot uhrille, tekijälle kuin myös yhteiskunnalle sekä estää vastaavien konfliktien tapahtuminen vastaisuudessa. (Laitinen 2014, 25).

Restoratiivinen oikeus eroaa tavoitteiltaan ja arvoiltaan tavanomaisesta rangaistukseen tähtäävästä retributiivisesta oikeudesta, koska restoratiivisessa tähdätään tekijän ja uhrin väliseen sovintoon. (Laitinen 2014, 25).

Restoratiivisella menettelyllä voidaan turvata uhrille paremmat mahdollisuudet ajaa omia oikeuksiaan sekä emotionaalisia, materiaalisia ja ei materiaalisia vaatimuksiaan kuin perinteisellä rikosprosessilla. Rikoksentekijän ollessa sitoutunut menettelyyn ja

sen arvoihin, hyötyy uhri siitä saamalla siitä hänelle kuuluvan hyvityksen. (Laitinen 2014, 28).

8 SOPIMUKSEN PÄTEMÄTTÖMYYS

Sopimuksen pätemättömyys voi johtua monesta syystä, kuitenkin tässä opinnäytetyössä keskitytään vain sovittelusopimukseen sovellettaviin mahdollisiin pätemättömyyssiin. Sovittelusopimus on aina vapaaehtoinen, jolloin sopimukseen ei voida koskaan pakottaa. Pakottaminen muutenkin johonkin toimintaan rikkoo jo itsessään lakia, ihmisen perusoikeuksista (lievä pakko tai törkeä pakko). Sopimus voi olla pätemätön, jos sopimuksella on pyritty lakia kiertäen järjestämään jollekulle etuus, johon tällä ei ole laillista oikeutta tai sopimuksella on sitouduttu tekemään rikollinen teko. Osapuolen henkilöön liittyvät perusteet voivat olla syynä pätemättömyydelle, kuten oikeustoimikelvottomuus (vajaavaltainen) tai ymmärryskyvyn heikkous sopimustekohetkellä. Myös petollinen viettely, kuten rikosoikeudelliset RL 36; 1-3§ petosrikokset tai erehdyttäminen sekä kiskominen ovat lainvastaisia toimia. Sopimus voi olla pätemätön myös, jos sopimus on kunnianvastainen tai menettely on arvoton, jolloin esimerkiksi toinen osapuolista on tiedollisesti ylivoimainen. Sopimuksia laadittaessa myös edellytysten raukeaminen voi johtaa pätemättömyyteen. (Tykkyläinen 2006, 20-26).

Sovittelussa sopimukset tehdään yhdessä niin, että joko sovittelu-ohjaaja tai vapaaehtoinen sovittelija laativat sopimuksen yhdessä osapuolten kanssa, jolloin laissa määriteltyjä sopimuksen pätemättömäksi johtavia kohtia ei ilmene.

9 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Tutkimus toteutettiin neljän Satakunnassa toimivan sovittelijan teemahaastattelulla. Haastattelut suoritettiin kesä-heinäkuussa 2014. Haastateltavat sovittelijat edustavat

eri ammattiryhmiä ja ovat kaikki Satakunnan sovittelutoimiston kokeneimpia sovittelijoita. Jokainen sovittelija hoitaa keskimäärin kaksikymmentä sovittelujuttua vuodessa. Heistä kaikki ovat toimineet vähintään viisi vuotta sovittelijoina. Jokainen haastateltava on sovittelijana laatinut lukuisia sopimuksia erilaisista rikos- ja riita-asioista. Haastateltavat ovat Porista sekä Kokemäeltä. Kaikilta sovittelijoilta kysyttiin alla oleviin teemoihin liittyen samat kysymykset sekä keskustelun aikana syntyneitä tarkentavia kysymyksiä.

Teemoina haastattelussa käytetään seuraavia aiheita:

- Sovittelijoiden käsitykset sopimuksista?
- Sopimusten kohtuullisuus
- Toteutuuko sovittelijan laissa määritellyt sovittelijan tehtävät?
- Pitäisikö lakia joltain osin muuttaa tai tarkentaa?

9.1 Haastattelut

Ensimmäisen teeman mukaan kysyin haastateltavilta sovitteluprosessista ja sen oikeudenmukaisuudesta. Halusin selvittää sovittelijoiden käsityksiä sovittelijan tehtävistä ja merkityksestä sovitteluprosessissa. Kysyin myös haastateltavien mielipidettä siitä, kuinka tärkeänä he pitävät sovittelun merkitystä oikeusprosessin rinnakkaisena menetelmänä sekä sovittelijoiden kokemuksia asiakkaista sekä yleisesti informaation sujuvuudesta sovittelijalta asiakkaalle. Lopuksi kysyin sovittelijoilta kokemusta siitä että, oliko asiakkaille selvää mikä sovittelusopimus on? sekä mikä vaikutus sopimuksella on?

Sovittelijat kokivat sanan ”oikeudenmukaisuus” hyvinkin vaativaksi sanaksi analysoida. Jokainen haastateltu sovittelija koki kuitenkin olevansa oikeudenmukainen työssään ja harvoin mikään asia on jälkeinpäin alkanut harmittaa. Jotkut sovittelutilanteet, kuten sellaiset, joissa osallisena on esimerkiksi noin parikymmentä ihmistä, voivat olla erittäin haasteellisia oikeudenmukaisuuden kannalta, kuitenkin jokainen sovittelija pyrki aina olemaan oikeudenmukainen sekä riittävän huomaavainen jokaista asiakasta kohtaan. Sovittelijat työskentelevät yleensä pareina, jolloin jokainen haastateltaja kertoi, kuinka tärkeää on että, sovittelijoiden keskinäiset kemiaat kohtaa-

vat. Tilanteesta riippuen, myös työskentely yksin on mahdollista. Sovitteluprosessi sekä sovittelijan laissa määritetyt tehtävät oli kaikille haastatelluille tuttua ja hyvin sisäistettyä. Jokaisen haastateltavan mielestä asiakkaat tai asianosaiset määräisivät pääosin sovittelu kulun. Jokainen haastateltu koki puuttuvansa tilanteeseen suhteellisen herkästi, jos alkoi tuntua siltä että jompikumpi osapuoli tai taho oli jäämässä alakynteen. Asiakkaiden kuuntelemisen sekä restoratiivisen opin soveltamisen sovitteluun koki jokainen sovittelija ensisijaisen tärkeäksi työssään.

Sovittelun merkitys yhteiskunnallisesti oli kaikille yksimielisesti erittäin tärkeä asia, koska sovittelun avulla yhteiskunnan varoja voidaan kuitenkin jakaa kaikkien yhteiskuntaluokkien käyttöön ja ilmaisupalvelun ollessa kyseessä saadaan palvelu aivan kaikkien tarvitsevien saataville. Haastattelussa kysyttiin informaatiosta, jota asiakkaat ovat saaneet ennen sovittelutilannetta. Jokainen haastateltava kertoi että, kaikille asiakkaille annettiin sama informaatio ja selvitettiin että, sovittelu on rinnakkainen menettely oikeusprosessille, jolloin asiakkaat ymmärtävät, etteivät ole tulossa oikeusistuntoon, vaan keskustelemaan tapahtuneesta ja sopimaan kuhunkin asiaan räätälöityä ratkaisua. Haastateltava numero kaksi kertoi, kuinka hän on saanut palautetta joskus suoraan asiakkaalta, tullessaan sovitteluun. Asiakas oli kertonut sovittelijalle, kuinka koki sovittelutilanteen helpommaksi kuin oikeusistunnon, koska sovittelussa saa kertoa itse omista kokemuksistaan ja tunteistaan. Rikosasioissa sovittelijat kertoivat aina painottavansa asiakkaille syyttäjän syyteharkintaa, varsinkin jos sopimus saadaan laadittua.

Haastattelussa kysyttiin vain sovittelutilanteista joissa on saavutettu sopimus. Haastateltavilta kysyttiin, miten he kertoivat asiakkaille sopimuksen merkityksestä sekä painoarvosta prosessissa. Haastattelussa haluttiin myös selvittää, että ymmärsivätkö asiakkaat sopimuksen vaikutuksen. Jokainen haastateltava järjestään kertoi sopimuksen vapaaehtoisuuden painotuksesta ensisijaisesti, tarkoittaen sitä että, sopimukseen ei ole pakko päästä, vaan prosessi voidaan keskeyttää milloin tahansa, jos vähänkin siltä tuntuu, aivan minkä tahansa asianosaisen tahon toimesta. Sopimusta laadittaessa pyritään kirjaamaan kaikki ne asiat, jotka asiakkaat haluavat mainittavan sopimuksessa, kuitenkin jokainen sovittelija kertoi pyrkivänsä saamaan kaiken tiivistettyä mahdollisimman pieneen pakettiin, koska sopimuksesta ei haluta liian vaikeaselkoista tai liian pitkää tai jankuttavaa kaavaa. Jos sopimuksessa on sovittu korvauksista, tulee sopimuksen teossa olla erittäin tarkkana, sopimuksesta tulee löytyä kaikki so-

vittu sekä ottaa kaikki ehdot ja sovitut asiat huomioon. Sovittelutilanteissa, joissa osallisena ovat nuoret, pyritään sopimuksissa vielä enemmän ottamaan huomioon anteeksipyynnöt sekä katumisen merkit.

Kaikkien haastateltavien kanssa käytiin läpi sopimuksia ja niiden kohtuullisuutta. Haastateltavilta kysyttiin seuraavaksi tarkennusta sopimuksen laadintaan. Kysymyksellä haluttiin selvittää, että kokivatko haastateltavat saavuttavansa työssään sopimustasapainon tekemisään sopimuksissa? eli pystyivätkö he välttämään tilanteen, ettei kukaan asiakkaista tehnyt epäedullisia sopimuksia itseään kohtaan. Miten he puuttuivat konkreettisesti asiakkaiden sopimiin asioihin ja tuloksiin.? Kyselyssä kysyttiin myös sitä, että saavutettiinkö yleensä sopimuksilla haluttu tulos? Onko sopimuksella oikeudenmukaiset seuraukset? ja ovatko sopimukset kohtuullisia? Kohtuullisuudesta keskusteltiin tarkentavasti kaikkien haastateltavien kanssa ja tiedusteltiin, mitä kohtuullisuus kullekin haastateltavalle merkitsi? oliko kaikille haastateltaville selvää mitä laissa sanotaan kohtuullisuudesta sekä miten he konkreettisesti huolehtivat että, sopimukset ovat kohtuullisia? Haastattelussa käytettiin sovittelutoimistolta saatuja rikos- ja riita-asioiden sopimus pohjia sekä sopimus pohjien ohjepapereita. Haastattelussa kysyttiin myös sopimuksen täyttämiseen annetusta ohjeista. Haluttiin selvittää onko ohjeistus hyvä ja tarpeeksi selkeä sekä miten ohjeita voisi parantaa.

Jokainen haastateltava koki ohjeistuksen hyväksi sekä riittäväksi, haastattelussa tuli ilmi ainoastaan yksi parannusehdotus, jonka yksi haastatelluista mainitsi, hän toivoi että, ohjeisiin voitaisiin lisätä enemmän informaatiota millaisten erilaisten palveluiden piiriin asiakkaita voisi ohjata tarpeen vaatiessa, esim. oikeusaputoimiston yhteystiedot olisivat hyvä lisäys.

Sopimus pohjat olivat kaikkien haastateltavien mielestä hyödyllisiä, sekä selkeät täytökohdat sopimus pohjissa helpottivat työskentelyä. Yksi haastateltavista koki kuitenkin sopimus pohjan jotenkin jäykäksi ja kertoi toivovansa hieman vapaampia sopimus pohjia, kuitenkin enemmistö haastateltavista halusi säilyttää entisen sopimus pohjan. Jokainen haastateltava painotti sitä, kuinka jokainen sovittelija tekee parhaansa aina jokaisen sopimuksen kohdalla, tarkoittaen sitä, että jokaisessa sovittelussa sopimusta yritetään hioa niin oikeudenmukaiseksi ja kohtuulliseksi kuin mahdollista.

Jos asiakkaalla on esim. liian suuret vaatimukset varastetun pyörän korvaussumman suhteen, sovittelijat puuttuvat tilanteeseen herkästi ja oikovat väärää käsityksiä, eli esim. varastetusta polkupyörästä ei voi saada korvauksena uuden pyörän hintaa. Tarpeen vaatiessa huomautetaan myös asiakkaalle, ettei korvauksella pysty rikastumaan sekä sovitussa sopimuksessa ei korvaussummassa saa olla vertauskuvainnollisesti ”kosto” mukana. Pääosin jokainen haastateltava sovittelija antoi asiakkaiden vapaasti keskustella tapahtuneesta sekä sopia korvauksista tai sovinnosta.

Haastattelu paljasti muutamia eroja haastateltavien välillä sopimuksen laatimisvaiheesta. Kaksi haastateltavaa koki että, sopimus oli hyvä laatia heti asiakkaiden kanssa välittömästi paikan päällä, kun taas kaksi haastateltavaa kertoi että, sopimusta on hyvä hioa ajan kanssa ja lukea yhdessä asiakkaiden kanssa muutamia versioita sovittelijan laatimasta sopimusraakileesta ja muokata siitä toimiva versio. Jokainen haastateltava kuitenkin painotti sitä, että sopimukset ovat asiakkaiden sopimuksia ja aina kaikki kohdat käydään tarkkaan yhdessä läpi ennen kuin sopimus allekirjoitetaan.

Haastateltavien mielestä hyvä sopimus on oikeudenmukainen sekä kohtuullinen, joka tarkoittaa sitä että, sopimus on oikeudenmukainen silloin kun se on kohtuullinen ja kohtuullinen kun se on oikeudenmukainen. Jokaiselta haastateltavalta kysyttiin että, onko joskus jokin sopimus harmittanut jälkeinpäin. Yksi haastateltavista kertoi eräästä sovittelusta, jossa asiakkaina olleet nuoret olivat suostuneet korvaamaan enemmän, kuin sovittelijan mielestä olisi ollut tarpeen. Kuitenkin yhteenvetona sovittelijoiden haastattelujen perusteella, todella harvoin tulee laadittua moitittavia tai jälkeinpäin harmittamaan johtaneita sopimuksia. Sovittelijat kertoivat myös asiakkaiden kertomia ajatuksia laadituista sopimuksista ja harvoin myöskään asiakkaille on jäänyt sanottavaa epäreilusta sopimuksesta.

Haastattelun jatkuessa eteenpäin haastateltavilta tiedusteltiin vielä sovittelijan roolista sovittelussa sekä sovittelijan laissa mainituista tehtävistä. Kiinnostuksen kohteena oli selvittää, että oliko kaikille haastateltaville sovittelijoille selvää laissa (laki rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta) mainitut kohdat sovittelijan tehtävistä. Erityisesti huomio kiinnittyi laissa kohtaan kolme, jossa mainitaan sovittelun tavoitteet. Haastateltavista jokainen tunsi lain ja oli kuullut ainakin jossakin vaiheessa sovittelijan työtään kyseiset kohdat. Kuitenkin vain yksi haastateltavista osasi lain ul-

koa. Lain ulkoa opettelu ei ole tärkeää, vaan asian sisäistäminen. Jokainen haastateltu sovittelija toimi lain mukaan sovittelijan työssään. Kysyttiin myös laista; Varallisuusosoikeudellisista oikeustoimista, pykälästä 36§ kohtuullisuudesta. Haastateltaville kyseinen laki ei ollut juurikaan tuttu, kuitenkin jokainen tiesi että, kohtuullisuudesta on säädetty lailla. Haastateltavat painottivat kuitenkin osaamistaan toimia kohtuullisesti asiakkaiden kanssa ja kokivat kyseisen lakipykälän tietämyksen toissijaiseksi. Pääasia on että, kohtuullisuudesta on säädetty laissa.

Viimeisenä kysymyksenä oli, että oliko jollain sovittelijalla parannusehdotusta lakiin rikosasioiden ja eräiden riita-asioiden sovittelusta. Tarkentaen vielä haastateltaville, oliko heidän mielestään laista jäänyt uupumaan jotain, eli halusivatko he täydentää lakia jollain tavalla. Kukaan haastateltavista ei osannut vastata konkreettisesti mitään kyseiseen kysymykseen Tilanne on tulkittu siten, ettei yhdelläkään haastateltavalla ollut lisättävää aiheeseen. Haastattelut päättyivät onnistuneesti.

10 YHTEENVETO

Tutustuessani sovittelijan työhön konkreettisesti tekemällä tämän opinnäytetyön aikana harjoittelun Porin sovittelutoimistoon, minulle aukesi aivan uudenlainen maailma rikosprosessin rinnakkaisesta menetelmästä. Haastattelujen avulla sain syvennettyä tietoani sovittelusta sekä paljon uutta informaatiota. Sovittelu säästää yhteiskunnan varoja helpottamalla ja keventämällä raskasta oikeusjärjestelmää. Sovittelulla annetaan mahdollisuus riita- tai rikosapuolille korjata tai helpottaa tilannetta keskustelemalla tapahtuneesta, kuten esimerkiksi naapurien erimielisyydet aitojen leikkaamisesta.. Myös lasten ja nuorten ongelmiin, kuten koulukiusaamiseen voidaan puuttua sovittelun avulla, esimerkiksi laatimalla sopimus sovitusta käyttäytymisestä.

Sovittelutoimintaa tulee kehittää eteenpäin. Sovittelutoimintaa säätelevä sovittelulaki tuli voimaan vuoden 2006 alusta, joten sen voidaan todeta olevan vielä hyvinkin uusi laki. Sovittelua ja sen tunnettavuutta tulisi lisätä, koska prosessilla on hyvinkin ruohonjuuritasolla tervehdyttävä ja yhteiskuntaa ja sen normeja tukeva vaikutus, lisäksi se on halpa tapa puuttua lieviin yhteiskunnassa oleviin ongelmatilanteisiin. Se

on myös kaikkien kansalaisten saatavilla oleva ilmainen palvelu, joten tässä kiristyvässä yhteiskunnan taloustilanteessa se on tervetullut apu pitää yllä yhteiskunnan arvoja ja säädöksiä. Tällä hetkellä se on vielä aika tuntematon prosessi. Sopimus pohjat ovat sovittelijoiden mielestä kelvollinen apuväline sovittelijan työhön. Kohtuullisuudesta voisi tulevaisuudessa puhua lisää sovittelijoiden koulutuksissa.

LÄHTEET

- Elonheimo, H. 2010. Nuorisorikollisuuden esiintyvyys, taustatekijät ja sovittelu, (39); 2: 184–187. Viitattu 26.5.2014.
<http://www.edilex.fi.lillukka.samk.fi/oikeus/7164.pdf>
- Flinck, A. 2013. Rakenamme sovittelua :Opas rikosten ja riitojen sovitteluun. Tampere: Juvenes Print-Suomen Yliopistopaino Oy.
- Hallituksen esitys Eduskunnalle riita-asioiden sovittelusta ja sovinnon vahvistamisesta yleisissä tuomioistuimissa sekä laeiksi oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 23§:n ja velan vanhentumisesta annetun lain 11§:n muuttamisesta. HE 284/2010. Viitattu 3.6.2014. <http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2010/20100284>
- Hallituksen esitys Eduskunnalle rikosoikeiden yleisiä oppeja koskevan lainsäädännön uudistamiseksi. HE 44/2002. Viitattu 2.6.2014.
<http://www.finlex.fi/fi/esitykset/he/2002/20020044>
- Hirsijärvi, S., Remes, P., Sajavaara, P.2009. Tutki ja kirjoita.15.–17.p. Helsinki:Tammi.
- Husa, J., Mutanen, A., Pohjolainen, T.2008. Kirjoitetaan juridiikkaa.2.uud.p. Helsinki:Talentum.
- Kaisto, J.2008. Pätemättömyys ja sovittelu prosessuaaliselta kannalta. Business Law Forum.2007. Toim. Esa Kolehmainen. Edilex. Viitattu 27.5.2014.
<http://www.edilex.fi.lillukka.samk.fi/blf/4989.pdf>
- Kolehmainen, A.2012. Sopimusoikeus SL2012. Viitattu 27.5.2014.
<http://wanda.uef.fi/oikeustieteet/luennot12-13/SopJNSopiskversio.pdf>
- Kotkas, T. 2009. Sosiaalioikeudellisesta kohtuusperiaatteesta- tarvitaanko sellaista?. Lakimies 5/2009 s.761-778. Viitattu 27.5.2014.
<http://www.edilex.fi.lillukka.samk.fi/lakimies/6574.pdf>
- Koulu, R. 2009. Conflict Management: Sopimukset oikeudenkäynnin varalta. Helsinki: Edita Prima Oy. <http://www.edilex.fi.lillukka.samk.fi/kirjat/7021.pdf>
- Laitinen, R. 2013. Rikosten sovittelun asema rikosprosessissa- sovittelumenettely rikosoikeuden ja rikosproessin näkökulmasta. Pro gradu-tutkielma. Helsingin yliopisto. Oikeustieteellinen tiedekunta; Rikosoikeus. Viitattu 23.5.2014, 26.5.2014.
<http://www.edilex.fi.lillukka.samk.fi/opinnaytetyot/12760.pdf>
- Laki holhoustoimesta. L 1.4.1999/442 muutoksineen.
- Laki lapsen elatuksesta. L 5.9.1975/704 muutoksineen.
- Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta. L 8.4.1983/361 muutoksineen.

Laki riita-asioiden sovittelusta ja sovinnon vahvistamisesta yleisissä tuomioistuimissa. L 394/2011 muutoksineen.

Laki rikosten ja eräiden riita-asioiden sovittelusta. L 9.12.2005/1015 muutoksineen.

Laki varallisuus oikeudellisista oikeustoimista. L 13.6.1929/228 muutoksineen.

Mäkelä, J. 2008. Sopimuksen yhtenäinen sitovuusperuste. Lakimies 1/2008 s.20-41. Viitattu 27.5.2014. <http://www.edilex.fi.lillukka.samk.fi/lakimies/5040.pdf>

Nystèn-Haarala, S. 1999. Sopimusoikeus ja sopimusten hallinta. Lakimies 2/1999 s. 199-209. Viitattu 27.5. 2014. <http://www.edilex.fi.lillukka.samk.fi/lakimies/1852.pdf>

Suomen sovittelufoorumi www-sivut. 2014. Viitattu 2.6.2014. <http://www.sovittelu.com/index.php>

Tapani, J. 2014. Rikosoikeuden seuraamusjärjestelmä- rangaistuksen määrääminen. Turun yliopisto. Viitattu 2.6.2014. http://www.uef.fi/documents/16189/1381081/Rikosoikeuden+seuraamusj%C3%A4rjestelm%C3%A4_Tapani_sl2013.pdf/52e2692a-826f-4648-ad6f-803bef0c05cb

Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen www-sivut. 2014. Viitattu 6.-26.5.2014. <http://www.thl.fi/fi/aiheet/tietopaketit/rikos-ja-riita-asioiden-sovittelu>

Turunen, S.2005. Conflict Management- Riidanratkaisun uusi maailma. Teoksessa Kurkela M.S & Lindfors H. Edita Publishing Oy. Helsinki: Edita Prima Oy.

Tykkyläinen, J. 2006. Sopimusoikeus. Valtakunnallinen sovittelu-ohjaajien koulutus Lahdessa 23.11.2006. Viitattu 2.6.2014.

Vaahtera, K.2014. Johtava sovitteluohjaaja, Satakunnan sovittelutoimisto. Pori. Henkilökohtainen tiedonanto 5.5.2014.

KIRJALLINEN SUOSTUMUS: SATAKUNNAN SOVITTELUTOIMISTOSSA
SOVITTELUSOPIMUKSEN KOHTUULLISUUS- tutkimuksen / TUTKIMUKSEEN
OSALLISTUMISESTA

Tietoisena Annukka Österholmin toteuttaman SATAKUNNAN
SOVITTELUTOIMISTOSSA SOVITTELUSOPIMUKSEN KOHTUULLISUUS- tutki-
muksen tarkoituksesta, suostun vapaaehtoisesti osallistumaan tutkimukseen aineiston keruu-
vaiheen haastatteluun.

Minulle on selvitetty tutkimukseen osallistumisen vapaaehtoisuus sekä mahdollisuus vetäy-
tyä tutkimuksesta, jos sitä haluan. Jos vetäydyn pois tutkimuksesta, minua koskeva aineisto
poistetaan tutkimusaineistosta. Tiedän, että haastattelut nauhoitetaan ja tutkimusraportissa
saattaa olla lainauksia omasta haastattelustani, mutta kuitenkin niin kirjoitettuna, että minua
ei voida tunnistaa tekstistä. Minulle on myös selvitetty, että haastattelunauhut ja niiden poh-
jalta kirjoitetut haastattelukertomukset eivät joudu kenenkään ulkopuolisen käsiin. Haastatte-
lunauhoilla tai haastattelukertomuksissa ei myöskään mainita minun nimeäni.

Olen myös tietoinen mahdollisuudestani ottaa tarvittaessa myöhemminkin yhteyttä Annukka
Österholmiin tutkimuksen tiimoilta ja olen saanut tarvittavat yhteystiedot häneltä.

Tätä suostumuslomaketta on tehty kaksi samankaltaista kappaletta, joista toinen jää minulle
itselleni ja toinen Annukka Österholmille

_____ / _____.

Paikka Aika

Tutkimukseen osallistuja

Allekirjoitus ja nimen selvennys

Annukka Österholm, tutkimuksen tekijä

Sähköposti: Annukka.osterholm@student.samk.fi

SATAKUNNAN SOVITTELUTOIMISTOSSA SOVITTELUSOPIMUKSEN
KOHTUULLISUUS – TUTKIMUS.

Olen Annukka Österholm, tradenomiopiskelija (AMK) Satakunnan Ammattikorkeakoulusta. Teen opintoihini liittyvän opinnäytetyön ” SATAKUNNAN SOVITTELUTOIMISTOSSA SOVITTELUSOPIMUKSEN KOHTUULLISUUS – TUTKIMUS”. Tutkimuksen tarkoituksena on kuvata sovittelutoimistossa asioivine asiakkaiden sekä sovittelijoiden kokemuksia sovittelutoimiston käyttämien sopimuksien kohtuullisuutta. Tutkimuksen tavoitteena on saada tietoa, jota voidaan käyttää kehitettäessä sovittelutoimistojen sopimuksia. Haastattelut tehdään Satakunnan sovittelutoimiston tiloissa, asiakkaan saavuttua rikos- tai riita-asiassa asiakkaaksi. Haastattelu kestää noin 20 – 30 minuuttia. Haastateltavalle tutkimukseen osallistuminen on vapaaehtoista ja hänellä on mahdollisuus vetäytyä tutkimuksesta, jos hän sitä haluaa. Haastateltavalla on missä tahansa tutkimuksen vaiheessa mahdollisuus kieltäytyä osallistumasta tutkimukseen, jolloin hänestä kerättyä aineistoa ei tulla käyttämään. Haastattelut nauhoitetaan ja tutkimus-raportissa saattaa olla lainauksia asiakkaan haastattelusta, mutta kuitenkin niin kirjoitettuna, että asiakasta ei voida tunnistaa tekstistä. Haastattelunauhut ja niiden pohjalta kirjoitetut haastattelukertomukset eivät joudu kenenkään ulkopuolisen käsiin. Haastattelunauhoilla tai haastattelukertomuksissa ei myöskään mainita haastateltavan nimeä. Tutkimukseen osallistuminen tai osallistumatta jättäminen ei tule millään tavalla vaikuttamaan sovitteluun Satakunnan sovittelutoimistossa. Haastattelijana minua koskee vaitiolovelvollisuus.

(Tutkimukselle on saatu lupa Katja Vaahteralta Satakunnan sovittelutoimistossa).

Haastateltava voi ottaa tarvittaessa myöhemminkin yhteyttä Annukka Österholmiin tutkimuksen tiimoilta.

Tutkimuksen tekijä: Annukka Österholm

Sähköposti: Annukka.osterholm@student.samk.fi

TEEMAHAASTATTELU

1. NRO 1: Sovittelijoiden käsitykset sopimuksista
 - Sovittelijan käsitys oikeudenmukaisesta sovittelumenetelmästä/sovitteluprosessista?
 - Onko asiakas sovittelijan mielestä riittävästi tietoa sovitteluprosessista?
 - Sovittelijan kokemus sovittelun merkityksestä? Kuka informoi sovitteluprosessista?
 - Saiko sovittelijan mielestä asiakas riittävästi tietoa sovittelun sopimuksesta? Laadittu sopimus/lopputulos? Ymmärtääkö asiakas mikä vaikutus sopimuksella on?

2. NRO 2 : Sovittelusopimukset/ Sopimuksen kohtuullisuus
 - Onko sovittelijaan mielestä saavutettu sopimustasapaino (kukaan ei tee epäedullisia sopimuksia)?
 - Onko sovittelijan mielestä laaditulla sopimuksella oikeudenmukaiset seuraukset?
 - Kokeeko sovittelija että, sopimus on kohtuullinen ?
 - Toteutuiko sovittelijan mielestä ”Ohjeistus sopimuksen täyttämiseen” kohta sopimuksen sisältö sopimuksessa?

3. NRO 3: Toteutuuko lain tarkoitus vai ei?
 - Toteutuuko laki 2005/1015 kokonaisuudessa niin kuin sen pitäisi? (laissa mainitut sovittelijan tehtävät)
 - Työssäni tutkin kohtuullisuutta, toteutuuko kohtuullisuus (228/1929 3:36§)?

4. NRO 4: Pitäisikö haastateltavien mielestä lakia joltain osin muuttaa tai tarkentaa?

Sovittelutoimiston yhteystiedot**Sovittelutoimisto:**

Katuosoite:

Postinumero ja postitoimipaikka:

Puhelin:

Sähköposti:

Faksi:

RIKOSASIAN SOVITTELUSOPIMUS**1. SOPIJAOSAPUOLET**

Nimet ja asema sovittelussa

2. Muut läsnäolijat

Nimet ja tehtävä sovittelussa

3. Sopimuksen kohde

Rikosnimike/rikosnimikkeet

Tutkintailmoitus nro/esitutkintapöytäkirjan nro

Syyttäjän asianumero

Sovittelutoimiston asianumero

4. Sopimuksen sisältö

Osapuolet ovat suostuneet ja osallistuvat vapaaehtoisesti sovitteluun. Osapuolet ymmärtävät sovittelun ja siinä tehtyjen ratkaisujen merkityksen.

5. Korvausvaatimukset

☐	Ei muita kuin kohdassa 4 ilmaistuja korvausvaatimuksia
☐	Muita/myöhemmin esitettäviä korvausvaatimuksia. Mikäli asianomistajalle aiheutuu tapahtuneesta uusista kuluista, esittää asianomistaja niistä erikseen korvausvaatimuksen. Asianomistajan nimi: Epäillyn nimi:
☐	Ei korvausvaatimuksia

6. Muut sopimusehdot/kannanotto rangaistusvaatimukseen

Sopimukseen valitaan aina vain yksi vaihtoehto, jonka asianomistaja ilmaisee:

☐	Asianomistajalla ei ole asiasta rangaistusvaatimusta.
☐	Asianomistaja luopuu rangaistusvaatimuksesta kun korvaussumma on maksettu (euroa), / 20 (pp.kk.vvvv) mennessä. Kyseisen asianomistajan/asianomistajien nimet:
☐	Asianomistaja luopuu rangaistusvaatimuksesta sopimuksen täyttymisen jälkeen. Kyseisen asianomistajan/asianomistajien nimet:
☐	Asianomistaja ei luovu rangaistusvaatimuksesta. Kyseisen asianomistajan/asianomistajien nimet:

Ellei sopimusta noudateta ja korvausta joudutaan hakemaan oikeusteitse siviilikanteella, sitoutuu korvausvelvollinen/korvausvelvolliset korvaamaan siitä asianomistajalle aiheutuvat kulut.

7. Sopimuksen seuranta

Sopimuksen täyttymistä seuraa sovittelutoimisto Kyllä Ei

8. Sopimus tiedoksi

Tätä sopimusta on laadittu samansisältöistä kappaletta; yksi kullekin asianosaiselle sekä yksi sovittelutoimistolle. Kopio sopimuksesta lähetetään tiedoksi asiaa käsittelevälle viranomaiselle.

9. Allekirjoitukset

Paikka ja aika

Allekirjoitukset ja nimenselvennykset:

etunimi sukunimi (tabulaattorin siirto: Ctrl+Tab) etunimi sukunimi (tabulaattorin siirto: Ctrl+Tab)

Sopimuksen varmennukseksi: Sovittelijat (nimenselvennykset)

etunimi sukunimi etunimi sukunimi

Sovittelutoimiston yhteystiedot

Sovittelutoimisto:

Katuosoite:

Postinumero ja postitoimipaikka:

Puhelin:

Sähköposti:

Faksi:

RIITA-ASIAN SOVITTELU SOPIMUS**1. Sopijaosapuolet**

Nimet

2. Muut läsnäolijat

Nimet ja tehtävät

3. Sopimuksen kohde

Riita-asia

Sovittelutoimiston asianumero

4. Sopimuksen sisältö ja korvausvaatimukset

Osapuolet ovat suostuneet ja osallistuvat vapaaehtoisesti sovitteluun. Osapuolet ymmärtävät sovittelun ja siinä tehtyjen ratkaisujen merkityksen.

Ellei sopimusta noudateta ja korvausta joudutaan hakemaan oikeusteitse siviilikanteella, sitoutuu korvaava osapuoli suorittamaan siitä aiheutuvat kulut.

5. Sopimuksen seuranta

Sopimuksen täyttymistä seuraa sovittelutoimisto

 Kyllä Ei**6. Sopimus tiedoksi**

Tätä sopimusta on laadittu samansisältöistä kappaletta; yksi kullekin osapuolelle sekä yksi sovittelutoimistolle. Kopio sopimuksesta lähetetään tiedoksi asiaa käsittelevälle viranomaiselle.

7. Allekirjoitukset

Paikka ja aika

Allekirjoitukset ja nimenselvennykset:

Sopimuksen varmennukseksi: Sovittelijat (nimenselvennykset)

etunimi sukunimi

etunimi sukunimi

OHJEISTUS RIKOSASIAN SOVITTELUSSA KÄYTETTÄVÄN SOPIMUSPOHJAN TÄYTTÄMISEEN

Sovittelusopimus perustuu lakiin 1015/2005, 17 §, kohta 5: Sovittelijan tulee laatia sovittelussa syntyneestä osapuolten välisestä sopimuksesta asiakirja ja varmentaa se allekirjoituksellaan.

Laki 1015/2005, § 4 määrittelee:

1. **Sovittelija:** tehtävään koulutettu henkilö, joka hoitaa yksittäisiä sovittelu-tehtäviä sovittelutoimiston ohjauksen ja valvonnan alaisena

 2. **Sovittelun ohjaaja:** henkilö, jonka tehtävänä on ohjata ja valvoa sovitteli-joiden toimintaa sekä toimia tarvittaessa sovittelijana

 3. **Sovittelutoiminnan vastuhenkilö:** henkilö, jonka tehtävänä on vastata sovittelutoiminnan suunnittelusta, kehittämisestä ja asianmukaisesta toteuttamisesta sovittelutoimiston toimialueella sekä toimia tarvittaes-sa myös sovittelijana
-
- **Sovittelu voidaan toteuttaa vain sellaisten osapuolten kesken, jotka ovat henkilökohtaisesti ja vapaaehtoisesti ilmaisseet suostuvansa so-vitteluun ja jotka pystyvät ymmärtämään sovittelun sekä siinä tehtävien ratkaisujen merkityksen. Ennen kuin osapuoli antaa suostumuksensa sovitteluun, hänelle tulee selvittää hänen sovitteluun liittyvät oikeuten-sa ja asemansa sovittelussa. Osapuolella on oikeus peruuttaa suostu-muksensa milloin tahansa sovittelun aikana. Alaikäisen henkilön on annettava suostumuksensa sovitteluun henkilökohtaisesti. Alaikäisen henkilön suostuminen sovitteluun edellyttää lisäksi, että myös hänen huoltajansa tai muut lailliset edustajansa suostuvat siihen. Vajaavaltai-seksi julistettu täysi-ikäinen henkilö voi osallistua sovitteluun, jos hän ymmärtää asian merkityksen ja antaa henkilökohtaisesti suostumuk-sensa sovitteluun, laki 1015/2005, 2 §.**

Kohta sovittelutoimiston yhteystiedot:

puhelin: Toimistokohtaisesti sovitaan kirjoitetaanko sopimukseen juttua hoitavan sovittelun ohjaajan tai/ vastaavan puhelinnumero. Pääasia on, että asiakas tarvitta-essa saa vastauksen mahdollisimman vaivattomasti.

sähköposti: kirjoitetaan toimiston sähköpostin osoite, ei yksittäisten työntekijöiden sähköpostiosoitteita

Kohta 1: Sopijaosapuolet

Rikosasian sopimuspohjassa tähän kohtaan kirjoitetaan sovittelussa olevien sopijaosapuolten nimet. Nimien jälkeen laitetaan sulkuihin sopijaosapuolen asema sovittelussa esim. asianomistaja, epäilty, asianomistaja/ja epäilty.

Kohta 2: Muut läsnäolijat

Rikosasian sopimuspohjassa kyseiseen kohtaan kirjoitetaan tulkattu kieli tulkkia tarvitsevan osapuolen lähtökohdasta käsin esim. venäjä-suomi-venäjä ja suomi-venäjä-suomi jne. tulkin nimeä ei kirjoiteta sopimukseen. Tähän kohtaan kirjataan myös tukihenkilö/tukihenkilöt; nimi ja kenen tukihenkilö/tukihenkilöt, huoltaja/hooltajat nimi ja kenen huoltaja/hooltajat, mahdolliset valtuutetut edustajat; nimet ja ketä edustaa. Sosiaalityöntekijän, sosiaalihoajaan, edunvalvojan nimet voidaan myös tarvittaessa **asianosaisten suostumuksella** kirjata ko. kohtaan. Näiden henkilöiden osalta kirjataan **vain ko. henkilön nimi ja ammattinimike**.

Kohta 3: Sopimuksen kohde

Rikosasiassa kirjataan **rikosnimike/rikosnimikkeet** esitutkintapöytäkirjan mukaisesti. Mikäli rikosnimikkeessä on epäselvyyttä, sovittelutoimisto selvittää asian ennen sovittelua, jotta sovittelussa tiedetään mistä sovotellaan. Mikäli esitutkinnassa on useita rikosnimikkeitä, kirjataan vain ne rikosnimikkeet, minkä aiheuttamia henkisiä tai aineellisia haittoja sovittelataan.

kohta 4: Sopimuksen sisältö

Yleisiä huomioita

Sopimuksen sisältökohtaan on kirjattu vakiolause: Osapuolet ovat suostuneet ja osallistuvat vapaaehtoisesti sovitteluun. Osapuolet ymmärtävät sovittelun ja siinä tehtyjen ratkaisujen merkityksen. Sovittelija varmentaa, että ko. lausuma ymmärretään. Lisäksi sovittelijan tehtävänä on koko sovitteluprosessin ajan huolehtia siitä, että kummankin osapuolen osallistumisen vapaaehtoisuus säilyy ja että osapuolet ymmärtävät sovitteluprosessissa tehdyt ratkaisut ja niiden merkitykset.

Sopimuksen sisältökohtaan kirjataan ennen sovittelua pidetyt **erillistapaamiset ja niiden määrä, mm. lähisuhdeväkivallan sovitteluun liittyvät erillistapaamiset**.

Mikäli aloite ei ole tullut poliisilta tai syyttäjältä tässä kohdassa **voidaan antaa tietoa myös aloitteen tehneestä muusta viranomaisesta tai henkilöstä**. Tämä kirjaaminen on myös tarpeen, sillä aloite sovinnollisuudesta voidaan oikeuskäsittelyssä katsoa sen tehneelle eduksi, mikäli asia etenee sovittelusta ja sen lopputuloksesta huolimatta käräjäoikeuteen.

Sopimuksen sisältöosaan kirjataan sovittelun **lopputulos, sopimus**, joka osapuolten välillä on saavutettu ja yhteisesti sovittu. Sopimukseen pääsemiseksi tehtyjä

tarjouksia ja vastatarjouksia ei kirjata sopimukseen; perusteluna laki 1015/2005, § 21, 2 mom., jolla myös sovittelun osapuolia kielletään myöhemmin vetoamasta siihen, mitä vastapuoli sovittelun aikana on esittänyt.

Erillisten sopimusten laatimiseen liittyvää ohjeistusta:

Jos sovittelussa on soviteltavana useisiin eri rikoksiin liittyviä asioita, useita osapuolia ja kuhunkin rikokseen liittyviä erillisiä korvaus- ja rangaistusvaatimuksia, sovittelussa on suotavaa laatia erilliset sopimukset jokaisesta sovitellusta rikoksesta esim.:

- Jos samassa sovittelutapaamisessa sovittelun osapuolten välillä käsitellään ja sovitaan eri rikosnimikkeitä / rikoksen uhrille aiheutuneita aineellisia ja henkisiä haittoja, niin jokaisesta voidaan laatia oma sovittelusopimuksensa.
- Jos samassa rikosnimikkeessä on yksi asianomistaja ja useita epäiltyjä, tarkoituksenmukaista on jokaisen asianomistajan ja kunkin epäillyn kesken laatia oma sopimuksensa.
- Jos samassa rikosnimikkeessä on yksi epäilty ja useita asianomistajia, tarkoituksenmukaista on jokaisen epäillyn ja kunkin asianomistajan kesken laatia oma sopimuksensa
- Jos samassa rikosnimikkeessä on useita asianomistajia ja useita epäiltyjä tarvittaessa voidaan laatia useita sovittelun kulun mukaisia sopimuksia sovittua asiaa koskevien osapuolten kesken.

Sovittelussa voidaan aiheutettu vahinko korvata **työkorvauksena, rahakorvauksena tai anteeksipyyntö, -anto ja käyttäytymissopimuksilla.**

Työkorvaus: työkorvauksen osalta tulee tekstissä olla maininta korvauksen kokonaissummasta, työsuorituksen kestosta /tuntipalkasta, työnkohteesta, työsuorituksen ajankohdasta, työnsuorittamiseen liittyvistä henkilö ym. vakuutuksista, työn valvonnasta ja työn hyväksynnästä. Työkorvauksesta sovittaessa on huomioitava korvausvelvollisen ikä ja siihen liittyvät vastuut.

Rahakorvaus: rahakorvauksen osalta sopimukseen kirjataan kuka korvaa ja kenelle, Vahingonkorvaus/ korvaussumma ja mistä vahingonkorvaus koostuu, vahingonkorvauksen suorittamisen aikataulu ja suoritusten eräpäivä/eräpäivät. Vahingonkorvauksen erittelyssä mainitaan aiheutuneet kulut esim. (kuljetus-), ansionmenetykset, kipu ja särky, kosmeettinen haitta, sairaala- ja poliklinikkakulut, lääkemenot, pesulalaskut, esim. rikkimenneiden vaatteiden uusimisesta aiheutuneet menot, ansionmenetys jne.. (Huom! esim. rikkimenneen toppatakin hinta arvioidaan aikoinaan takista maksetun hinnan ja takin iän perusteella, ei mahdollisesti uuden, tilalle ostetun takin hankintahinnan perusteella jne.. Maksusuunnitelmasta kirjataan erien määrät ja eräpäivät, maksun saajan tilinumero jos osapuolet haluavat maksut suoritettavaksi pankkitilille.

Ennen sovittelua selvitetään tarvittaessa mahdolliset **vakuutusturvaan liittyvät suoritukset** asianomistajalle ja niiden vaikuttavuus sovittelussa suoritettavaan korvaukseen.

Anteeksipyynnöt, -annot ym. käyttäytymissopimukset

Nämä voidaan kirjata sopimussisältöön. Anteeksipyynnöt ja lupaukset ovat moraalisesti sitovia. Sovittelussa sovitaan käyttäytymislupausten seurantatapa, mikä tulee kirjata sopimukseen. Käyttäytymislupausten seurannassa tulee sovittelutoimiston toimia siten, että sovittelutoimiston sovittelulain tarkoitus toteutuu ja asiakkaan oikeusturvaan liittyvät asiat tulee huomioitua.

Kohta 5 Korvausvaatimukset:

Kohdan neljä (4) sopimuksen sisältöosassa eriteltyjen ja kirjattujen korvausten osalta **yleisenä menettelynä** sopimus pohjassa **rastitetaan aina** vaihtoehtoisesti:

- Ei muita kuin kohdassa 4 ilmaistuja korvausvaatimuksia
- Muita/myöhemmin esitettäviä korvausvaatimuksia. Mikäli asianomistajalle aiheutuu myöhemmin tapahtuneesta uusista kuluista, esittää asianomistaja niistä erikseen korvausvaatimuksen.

Tähän kohtaan kirjoitetaan myös asianomistajan nimi ja epäillyn nimi. Tämä kohta rastitetaan, kun aiheutetun vahingon määrä ei ole vielä tiedossa, esim. pitkäkestoiset hammas-, silmä- tai muut vammat, pysyvät kosmeettiset haitat jne.

- Ei korvausvaatimuksia

Kohta 6. Muut sopimusehdot/kannanotto rangaistusvaatimukseen:

Sopimuksessa on esillä (neljä) vaihtoehtoa, joista asianomistaja **valitsee rastitettavaksi vain yhden vaihtoehdon.**

On huomattava, että asianomistajalla on oikeus myös rangaistusvaatimukseen sekä asianomistajarikoksessa että yleisen syytteen alaisissa rikoksissa. Sovittelussa on noudatettava asianomistajan tahtoa rangaistusvaatimuksen kannanotossa. Samasta rikosasiasta sovittelussa mukana olevilla eri asianomistajilla voi olla erilaisia vaatimuksia ko. esillä olevien rangaistusvaatimuksen kannanottojen suhteen. Nämä vaateet ilmaistaan kunkin asianomistajan ilmoittamalla tavalla.

Sopimuslomakkeessa oleva lausuma: Ellei sopimusta noudateta ja korvausta joudutaan hakemaan oikeusteitse siviilikanteella, sitoutuu korvausvelvollinen/korvausvelvolliset korvaamaan siitä asianomistajalle aiheutuvat kulut. Lausuma ja sen merkitys selvitetään sopijapuolille.

Kohta 7. Sopimuksen seuranta:

Rastitetaan sovittu kohta joko kyllä tai ei osapuolten toiveen mukaisesti. Huom! Vapaaehtoiset sovittelijat eivät seuraa sopimuksen täyttymistä, vaan seurantatehtävä on sovittelutoimistolla; viite: Sovittelijan tehtävät laki 1015/2005 §

Sopijaosapuolille annetaan tieto siitä, että heidän on itse oltava aktiivisia sovittelu-toimiston suuntaan ja ilmoitettava toimistolle, mikäli sovittelusopimuksen täyttymisessä / korvausten suorittamisessa on viiveitä tai muita ongelmia. Seurannassa on huomioitava, että sovittelutoimisto ei voi tulkita korvauksia maksetuksi, jos niiden suorituksesta ei ole annettu tietoa sovittelutoimistolle. Lisäksi asiakkaille kerrotaan, että seurantatieto on myös tarpeen, kun sovittelutoimisto ilmoittaa sovittelun loppu-tuloksen poliisi- tai syytjäviranomaiselle.

Kohta 8. Sopimus tiedoksi:

Sopimuksessa kerrotaan samansisältöisten sopimusten määrä ja asiaa käsittelevä viranomainen.

Kohta 9. Sopimuksen allekirjoitukset:

Alaikäisten allekirjoitusten yhteydessä myös huoltajat allekirjoittavat sopimuksen; selvennetään kenen huoltaja. Täysi-ikäisen vajaavaltaisen sopijapuolen allekirjoituksen varmentaa myös edunvalvoja; selvennetään kenen edunvalvoja.

SOVITTELUUN LIITTYVIÄ ERITYISKYSYMYKSIÄ

Vahingonkorvausten hakeminen valtiokonttorilta

Ennen sovittelua selvitettävä osapuolille heidän oikeudet ja velvollisuudet ko. asias- sa. Mikäli sovittelussa sovitaan vielä muista kuin valtiokonttorilta saaduista, samaan asiaan liittyvistä korvauksista, sopimuksen sisältöosassa tarvittaessa mainitaan myös asiaa koskeva valtiokonttorin päätös.

Sovittelussa sovittava korvaus ja sen suuruuden määrittely

- Rikosasioiden sovittelulla (sovittelu) tarkoitetaan maksutonta palvelua, jossa ri- koksesta epäillylle ja rikoksen uhrille järjestetään mahdollisuus puolueettoman sovittelijan välityksellä **kohdata toisensa** luottamuksellisesti, **käsitellä** rikokses- ta sen uhrille aiheutuneita henkisiä ja aineellisia haittoja sekä **pyrkii omatoimi- sesti sopimaan** toimenpiteistä niiden hyvittämiseksi, laki 1015/2005, 1 §, 1 mom.

- **Oikeudessa kohtuusperusteinen sovittelu:** Vahingonkorvauslaki 2 luku 1 § 2 mom. ja 3 luku 6 §: Korvausvastuuta voidaan sovittaa, jos se muodostuisi kohtuuttomaksi taloudelliseksi rasitukseksi ottaen huomioon korvausvelvollisen taloudellinen asema, varallisuus ja tulot. Kohtuullistaminen vahingonkorvauslaisessa tarkoittaa siis sitä, että tuomioistuin voi poiketa täyden korvauksen periaatteesta laissa säädetyin edellytyksin, vaikka asianomistaja on oikeudenkäynnissä täyttä korvausta vaatinut. Jos vahinko on aiheutettu tahallisesti, on kuitenkin täysi korvaus tuomittava, jollei erityisistä syistä harkita kohtuulliseksi alentaa korvausta. Pääsääntö on täyden korvauksen periaate.
- **Sovittelussa asianomistajalla on oikeus täydenkorvauksen periaatteeseen rikoksesta aiheutuneiden todellisten kustannusten mukaan**
- Sovittelussa asianomistaja voi toki harkintansa mukaan vaatia vähemmänkin kuin täyden korvauksen. Mikäli asianomistaja tekijän näkökulmasta käsin vaatii liian suurta korvausta, sovittelija voi kertoa oman näkemyksensä/arvionsa ”oikeasta” korvaussummasta esim. käytetyn esineen arvo ei ole vastaava kuin uuden esineen arvo jne. On huomattava, että **sovittelija ei omatoimisesti kohtuullista asianomistajan vaatimaa korvausta**, vaan rikosasiassa rikoksen uhri ja rikoksesta epäilty pyrkivät omatoimisesti sopimaan toimenpiteistä/korvauksista rikoksen aiheuttamien aineellisten ja henkisten haittojen hyvittämiseksi. Sopimus ja siihen liittyvä korvaus on sopijapuolten sopima sovittelun lopputulos.

Korvausten yhteisvastuullisuus:

Pääsääntö sovittelussa on, että korvaukset sovitaan maksettavaksi henkilökohtaisesti, kukin tekijä vastaa omasta osuudestaan asianomistajan kanssa sopimallaan tavalla. Asianomistajalla on myös halutessaan oikeus vaatia korvaussummaa suoritettavaksi yhteisvastuullisesti. Jos asianomistaja haluaa vahingonkorvauksen suorittamista yhteisvastuullisesti, kirjataan se sopimukseen. Tämä yhteisvastuullisuuden merkitys on selvitettävä sovittelun osapuolille.

Viivästyskorko

Asianomistajalla on aina oikeus periä viivästyskorkoa. Tarvittaessa sisältöosaan kirjataan maininta **viivästyskorosta** ja sen perinnästä. **Korkolause:** Korvattavaksi määrättävälle summalle tulee maksaa eräpäivän jälkeen kulloinkin voimassaolevan Suomen pankin vahvistaman viivästyskoron suuruista viivästyskorkoa eräpäivästä maksupäivään. Viivästyskoron suuruus selvitetään sopijapuolille.

Laki, nro 394/2011 riita-asioiden sovittelusta ja sovinnon vahvistamisesta yleisissä tuomioistuimissa

Sovittelusopimus voidaan vahvistaa yleisessä tuomioistuimessa. Lakiin liittyviä toimenpiteitä ei ole enää sidottu sovittelusopimukseen. Sovittelutoimistossa sen viranomaisten tehtävänä on tarvittaessa opastaa sovittelun osapuolia sovinnon vahvistamiseen yleisessä tuomioistuimessa liittyvissä toimenpiteissä.

OHJEISTUS RIITA-ASIAN SOVITTELUSSA KÄYTETTÄVÄN SOPIMUSPOHJAN TÄYTTÄMISEEN

Laki 1015/2005, 1 § 2 mom.: Sovittelu voi kohdistua myös sellaisiin riita-asioihin, joissa ainakin yksi osapuoli on luonnollinen henkilö. Muu kuin rikokseen perustuvaa vahingonkorvausvaatimusta koskeva riita-asia voidaan kuitenkin ottaa soviteltavaksi vain, jos riita sen kohde ja asiassa esitetyt vaatimukset huomioon ottaen on vähäinen. Riita-asian sovittelusta on soveltuvien osin voimassa, mitä tässä laissa säädetään rikosasian sovittelusta

Sovittelusopimus perustuu lakiin 1015/2005, 17 §, kohta 5: Sovittelijan tulee laatia sovittelussa syntyneestä osapuolten välisestä sopimuksesta asiakirja ja varmentaa se allekirjoituksellaan.

Laki 1015/2005, § 4 määrittelee:

- 4. Sovittelija:** tehtävään koulutettu henkilö, joka hoitaa yksittäisiä sovittelu-tehtäviä sovittelutoimiston ohjauksen ja valvonnan alaisena
 - 5. Sovittelun ohjaaja:** henkilö, jonka tehtävänä on ohjata ja valvoa sovittelijoiden toimintaa sekä toimia tarvittaessa sovittelijana
 - 6. Sovittelutoiminnan vastuhenkilö:** henkilö, jonka tehtävänä on vastata sovittelutoiminnan suunnittelusta, kehittämisestä ja asianmukaisesta toteuttamisesta sovittelutoimiston toimialueella sekä toimia tarvittaessa myös sovittelijana
- **Sovittelu voidaan toteuttaa vain sellaisten osapuolten kesken, jotka ovat henkilökohtaisesti ja vapaaehtoisesti ilmaisseet suostuvansa sovitteluun ja jotka pystyvät ymmärtämään sovittelun sekä siinä tehtävien ratkaisujen merkityksen. Ennen kuin osapuoli antaa suostumuksensa sovitteluun, hänelle tulee selvittää hänen sovitteluun liittyvät oikeutensa ja asemansa sovittelussa. Osapuolella on oikeus peruuttaa suostumuksensa milloin tahansa sovittelun aikana. Alaikäisen henkilön on annettava suostumuksensa sovitteluun henkilökohtaisesti. Alaikäisen henkilön suostuminen sovitteluun edellyttää lisäksi, että myös hänen huoltajansa**

tai muut lailliset edustajansa suostuvat siihen. Vajaavaltaiseksi julistettu täysi-ikäinen henkilö voi osallistua sovitteluun, jos hän ymmärtää asian merkityksen ja antaa henkilökohtaisesti suostumuksensa sovitteluun, laki 1015/2005, 2 §.

Kohta sovittelutoimiston yhteystiedot:

puhelin: Toimistokohtaisesti sovitaan kirjoitetaanko sopimukseen juttua hoitavan sovittelun ohjaajan tai/ vastaavan puhelinnumero. Pääasia on, että asiakas tarvittaessa saa vastauksen mahdollisimman vaivattomasti.

sähköposti: kirjoitetaan toimiston sähköpostin osoite, ei yksittäisten työntekijöiden sähköpostiosoitteita

Kohta 1: Sopijaosapuolet

Riita-asian sopimus pohjassa tähän kohtaan kirjoitetaan sovittelussa olevien sopijaosapuolten nimet. Riita-asiassa, mikäli riidan sovittelualoitteen tehnyt katsoo aiheelliseksi, voidaan hänen nimensä jälkeen kirjata vielä maininta: sovittelualoitteen tekijä.

Kohta 2: Muut läsnäolijat

Mikäli riita-asiassa on mukana tulkki, kyseiseen kohtaan kirjoitetaan tulkattu kieli tulkkia tarvitsevan osapuolen lähtökohdasta käsin esim. venäjä-suomi-venäjä ja suomi-venäjä-suomi jne. tulkin nimeä ei kirjoiteta sopimukseen. Tähän kohtaan kirjataan myös sovittelussa mukana olevien tukihenkilö/tukihenkilöt; nimi ja kenen tukihenkilö/tukihenkilöt, huoltaja/huoltajat nimi ja kenen huoltaja/huoltajat, mahdolliset valtuutetut edustajat/; nimet ja ketä edustaa.

Kohta 3: Sopimuksen kohde

Riita-asiassa sopimuspuhjan kohtaan kirjataan riidan kohde, esim., naapurien välinen raja-aita jne. Tarvittaessa kuvataan taustahistoria neutraalisti ja mahdollisimman tarkasti, molempien kertomus huomioiden.

Tähän kohtaan merkitään myös sovittelutoimiston asianumero.

Kohta 4: Sopimuksen sisältö ja korvausvaatimukset

Sopimuksen sisältökohtaan on kirjattu vakiolause: Osapuolet ovat suostuneet ja osallistuvat vapaaehtoisesti sovitteluun. Osapuolet ymmärtävät sovittelun ja siinä tehtyjen ratkaisujen merkityksen. Sovittelija varmentaa, että ko. lausuma ymmärretään. Lisäksi sovittelijan tehtävänä on koko sovitteluprosessin ajan huolehtia siitä, että kummankin osapuolen osallistumisen vapaaehtoisuus säilyy ja että osapuolet ymmärtävät sovitteluprosessissa tehdyt ratkaisut ja niiden merkitykset.

Sopimuksen sisältökohtaan kirjataan ennen sovittelua riita-asiassa mahdollisesti pidetyt **erillistapaamiset ja niiden määrä**.

Mikäli riita-asiassa aloite on tullut viranomaiselta, **voidaan tässä kohdassa antaa tieto sovittelualoitteen tehneestä viranomaisesta**.

Sopimuksen sisältöosaan kirjataan sovittelun **lopputulos, sopimus**, joka osapuolten välillä on saavutettu ja yhteisesti sovittu. Sopimukseen pääsemiseksi tehtyjä tarjouksia ja vastatarjouksia ei kirjata sopimukseen. Noudatetaan samaa menettelyä, kuin rikosasian sovittelussa: laki 1015/2005, § 21, 2 mom., jolla sovittelun osapuolia kielletään myöhemmin vetoamasta siihen, mitä vastapuoli sovittelun aikana on esittänyt.

Tarvittaessa myös riita-asiassa voidaan laatia useampia sopimuksia.

- Jos samassa sovittelussa sopijaosapuolten välillä käsitellään ja sovitaan useampia riitoja, niin jokaisesta riita-asiasta voidaan laaditaan erilliset sovittelu-sopimukset: esim. raja-aitaan liittyvästä asiasta oma sopimuksensa ja esim. autojen pysäköinnistä oma sopimuksensa jne.
- Jos samassa riita-asiassa on useampia sopijaosapuolia, niin tarvittaessa eri sopijaosapuolten kesken on suositeltavaa laatia myös erilliset sopimukset.

Sovittelussa riita-asia voidaan sopia osapuolten tahdon mukaisesti **työkorvauksena, rahakorvauksena tai anteeksipyyntö, -anto ja käyttäytymissopimuksilla**.

Kohdassa 4 oleva lausuma: Ellei sopimusta noudateta ja korvausta haetaan oikeusteitse siviilikanteella, sitoutuu korvaava osapuoli suorittamaan siitä aiheutuvat kulut. Lausuma ja sen tarkoitus selvitetään sopijaosapuolille.

Kohta 5. Sopimuksen seuranta:

Rastitetaan sovittu kohta joko kyllä tai ei sopijaosapuolten toiveen mukaisesti. Huom! Vapaaehtoiset sovittelijat eivät seuraa sopimuksen täyttymistä, vaan seuranta tehtävä on sovittelutoimistolla; viite: Sovittelijan tehtävät laki 1015/2005 §
Sopijaosapuolille annetaan tieto siitä, että heidän on itse oltava aktiivisia sovittelutoimiston suuntaan ja ilmoitettava toimistolle, mikäli sovittelusopimuksen täyttymisessä/korvausten suorittamisessa on viiveitä tai muita ongelmia. Seurannassa on huomioitava, että sovittelutoimisto ei voi tulkita korvauksia maksetuksi, jos niiden suorituksesta ei ole annettu tietoa sovittelutoimistolle.

Kohta 6. Sopimus tiedoksi:

Sopimuksessa kerrotaan samansisältöisten sopimusten määrä ja mahdollisesti asiaa käsittelevä viranomais.

Kohta 7. Sopimuksen allekirjoitukset:

Alaikäisten allekirjoitusten yhteydessä myös huoltajat allekirjoittavat sopimuksen; selvennetään kenen huoltaja. Täysi-ikäisen vajaanpuolen allekirjoituksen varmentaa myös edunvalvoja; selvennetään kenen edunvalvoja.

RIITA-ASIAN SOVITTELUUN LIITTYVIÄ ERITYISKYSYMYKSIÄ

Myös riita-asiassa sopijaosapuolet pyrkivät omatoimisesti sopimaan toimenpiteistä/korvauksista riidan aiheuttamien henkisten ja aineellisten haittojen hyvittämisiksi. Sopimus ja siihen liittyvä korvaus on sopijapuolten sopima sovittelun lopputulos.

Viivästyskorko

Sopijaosapuolilla on aina mahdollisuus sopia viivästyskoron perimisestä. Tarvittaessa sisältöosaan kirjataan maininta **viivästyskorosta** ja sen perinnästä. **Korkolause:** Korvattavaksi määrättävälle summalle tulee maksaa eräpäivän jälkeen kulloinkin voimassaolevan Suomen pankin vahvistaman viivästyskoron suuruista viivästyskorkoa eräpäivästä maksupäivään. Viivästyskoron suuruus selvitetään sopijapuolille.

Laki, nro 394/2011 riita-asioiden sovittelusta ja sovinnon vahvistamisesta yleisissä tuomioistuimissa

Sovittelusopimus voidaan vahvistaa yleisessä tuomioistuimessa. Lakiin liittyviä toimenpiteitä ei ole enää sidottu riita-asian sovittelusopimukseen. Riita-asian sopijaosapuolille sovittelutoimiston viranomaisten tehtävänä on tarvittaessa antaa tietoa ja ohjausta sovinnon vahvistamiseen yleisessä tuomioistuimessa liittyvissä toimenpiteissä.